

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra české literatury

Literární postava dobrého člověka v povídkách Boženy Němcové

Character of a good person in novels by Božena Němcová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Věra Brožová

Autorka bakalářské práce: Bc. Petra Gavendová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura- Německý jazyk a lit.

Typ studia: Prezenční

Rok dokončení: 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze 9.6.2013

Petra Gavendová

Poděkování

Poděkování patří vedoucí mé práce PhDr. Věře Brožové za velmi podnětný přístup a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na pojetí literární postavy „dobrý člověk“, která provází celé povídkové dílo spisovatelky Boženy Němcové. Teoretická část se soustředí na dobový kontext tvorby a životní události autorky. Prostřednictvím analýzy vybraných povídek – *Karla*, *Divá Bára*, *Chudí lidé* a *Dobrý člověk* – odhalujeme výjimečné charakterové vlastnosti tohoto lidského typu, který by svým příkladným jednáním měl pomoci zmírnit společenské zlo.

Obsah

Úvod	6
1 Božena Němcová. Život a dílo. Dobový kontext tvorby B. N.....	8
2 Dobrý člověk v povídkách B. N.....	19
2.1 Povídka.....	19
2.2 Literární postava.....	21
3 Analýza povídek.....	23
3.1 Karla	25
3.2 Divá Bára.....	35
3.3 Chudí lidé	47
3.4 Dobrý člověk	55
4 Znaky postavy „dobrého člověka“ v povídkové tvorbě B. N.	63
Závěr.....	65
Shrnutí	70
Prameny	72
Literatura	72
Klíčová slova.....	74
Zkratky	74

Úvod

„*Vypravovatelským uměním v Babičce předstihla Němcová všechny své současníky a popohnala o celé hony vpřed vývoj české prózy, za veršem tak opozdilé.*“¹ napsal F. V. Krejčí roku 1912 o autorce. Respektovanou a sebevědomou spisovatelkou se stala zvláště díky *Babičce*, ovšem i její povídky v období po *Babičce* zaslouží obdiv. Němcová vytvořila nadčasové dílo, které těší čtenáře dodnes.

O životě a díle básničky, prozaičky, sběratelky ústní lidové slovesnosti a pohádkářky Boženy Němcové (1820-1862) bylo napsáno již mnoho. Těžce zkoušený životní osud a dílo velikánky Boženy Němcové však stále poutá a i nadále bude přitahovat nemalou pozornost čtenářů a badatelů. Mluvíme o ženě, která předstihla dobu svými myšlenkami, která se zasloužila o rozvoj moderní české prózy, o ženě s tajemným původem a pozoruhodnou krásou, o české vlastence, která toužila po vzdělání, po svobodném životě a lásce. O spisovatelce, která stavila do popředí lásku a dobro, vzdělanost a jejíž dílo je dodnes velmi přínosné pro společnost díky kladným pevným charakterům literárních postav a morálnímu ponaučení, které v moderní próze často postrádáme.

Božena Němcová je autorkou několika črt, pohádek, cestopisů a povídek. Z jejího díla je dodnes nejvíce oceňována *Babička*. Obrazy z venkovského života zpodobňují nadčasově platný ideál, aby byl člověk pokorný k Božímu řádu a řádu lidského života, nápomocen druhým a tím utužoval harmonické vztahy mezi lidmi.

Pozornosti čtenářů by rozhodně neměly ujít ani její povídky. Typ dobrého člověka představuje hrdinu jejího celého povídkového souboru,

¹ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: Povídky. Praha: NLN, 2002. S.495.

ztělesněn v různých literárních postavách. Je zřejmé, že postava má v povídkách hlavní úlohu, což ostatně potvrzuje i samotná autorka: *„Já jaktěživa nic nevypracovala, jak jsem zpočátku myslela; - jen jedna osobnost, ta hlavní, zůstane ale vždy nedotknuta- na té neměním, ta stojí již vždy celá přede mnou, ale to okolí někdy všelijak točím a měním- abych to, co vlastně vyvést chci, lépe dokázala.“* (v dopise V. Č. Bendlovi, 14.1.1857).²

Práce se soustředí na zobrazení dobrého člověka v povídkách Boženy Němcové, kterého autorka staví do popředí. Ukážeme skutečnost, že typ dobrého člověka provází celé její povídkové dílo. Zaměříme se na historický kontext tvorby spisovatelky a tím se pokusíme ujasnit podněty, které ji k této postavě inspirovaly. Hlavním opěrným pilířem práce je analýza povídek, která se snaží ukázat, jakým způsobem B. N. „dobrého člověka“ a jeho charakter zobrazuje, s jakými lidmi své dobré postavy spojuje, jaké jejich přednosti a charakterové vlastnosti vyzdvihuje. Postavy v díle často mají nějaký reálný vzor, ale jsou značně idealizované. V závěru zdůrazníme přínos povídek pro dnešní dobu.

² Otruba, Mojmir: Božena Němcová. In: Němcová, Božena: Divá Bára a jiné prózy. Praha: Čs. spisovatel, 1983.

1 Božena Němcová. Život a dílo. Dobový kontext tvorby B. N.

Božena Němcová se narodila 4. února 1820 ve Vídni jako Barbora Panklová. Toto datum bylo uvedeno v záznamu o křtu na faře při kostele Nejsvětější trojice ve Vídni- Alservorstadt. Podle literární historičky Heleny Sobkové se narodila už v roce 1817, byla tedy ve skutečnosti o tři léta starší. Sobková se také domnívá, že rodiče Němcové nebyli manželé Panklovi, tedy Terezie Panklová, rozená Novotná, panská pradlena a panský kočí Johann Pankl, kteří si dítě osvojili, ale sestra vévodkyně Kateřiny Vilemíny Zaháňské, princezna Dorothea von Biron a kníže Karel Jan Clam Martinic. Nejasnostmi kolem původu B. N. se dnes zabývá kromě Sobkové řada badatelů.

Dětství prožila Barbora Panklová, tedy Božena Němcová, v Ratibořicích u České Skalice. Tehdy na ni zapůsobila babička Magdalena Novotná, prostá tkadlena z Náchodska, která umožnila spisovatelce poznat život českého venkovského lidu i s jeho životní moudrostí a také svými vypravováními podněcovala v Němcové její tvůrčí fantazii. Již tohle je tedy první impuls pro pozorování venkova. Tato skutečnost se pak také promítla ve stěžejním povídkovém díle *Babička*. Jako dospívající dívka bydlela Božena Němcová na zámku ve Chvalkovicích, kde měla v rodině správce Hocha získat vychování. Měla zde přístup do zámecké knihovny a již tehdy hodně četla, zvláště německou románovou literaturu, ale i poezii, především Schillera, základ jejích literárních znalostí.

Roku 1837 si na doporučení své matky vzala úředníka Josefa Němce, se kterým měla čtyři děti. Její manžel byl často pracovně překládán, rodina se neustále stěhovala. Stěhování jí však umožnilo sběr etnografického materiálu, pozornost věnovala především lidové slovesnosti. Látky lidové slovesnosti

posloužily k tvorbě jejích autorských pohádek, pozorování lidu na venkově zúročila v povídkách.

Manželství nebylo právě idylické, mezi manželi vládlo napětí. Přínosem Josefa Němce bylo ale seznámení Němcové s tehdejší vlasteneckou společností. V době Bachova absolutismu byla však činnost obrozenců vystavena cenzuře a policejnímu sledování. Josef Němec byl v té době zbaven funkce komisaře a rodina žila téměř bez prostředků, trpěla nedostatkem a bídou. A právě díky této zkušenosti s bídou byla Němcová zřejmě citlivá k sociálním otázkám a navedla ji k romantickému snění po lepším a spravedlivějším světě. Pro představu útlaku ze strany policie - veškerá korespondence podléhala přísné kontrole. Manželé se tak s téměř měsíčním zpožděním dozvěděli o vážné nemoci syna Hynka. Spisovatelka dorazila za synem na poslední chvíli, Hynek jí umírá záhy v náručí. Tuto skutečnost také ještě později, v souvislosti s dílem, ujasníme.

Božena Němcová vstoupila do literatury ve 40. letech, v době, kdy ještě nebylo mnoho žen, které by byly literárně činné. Básník a překladatel František Doucha v časopisu Vlastimil právě v roce 1842 vnesl k diskuzi tuto otázku, proč ženy, podobně jako muži, nevěnují svůj čas literatuře. M. D. Rettigová (1785-1845), která se zabývala zvláště psaním kuchařek, v této době umírá a mezi hrstkou spisovatelek byla jména jako - Marie Čacká, Žofie Jandová nebo Ludmila a Vlasta Hekovy, a to byly pouze smyšlené postavy známých spisovatelů, např. Ž. Jandová byla záměrným výtvozem F. L. Čelakovského (1799-1852). Od svých vrstevnic se B. N. odlišovala tím, že se jako jediná vzdala verše a začala se věnovat krásné próze.

Němcová se v roce 1842 přestěhovala z Polné do Prahy, po porodu čtvrtého dítěte vážně onemocněla a od té doby žila s podlomeným zdravím. První podnět ke psaní získává od svého cititele, lékaře Josefa Čejky, jeho dětem totiž vyprávěla pohádky a pověsti, a právě Čejka si uvědomil, s jakou

obratností spisovatelka vypráví. Podnětné prostředí bylo v salonu lékaře Václava Staňka a zvláště inspirativní bylo i setkání a poté citové sblížení s romantickým básníkem Václavem Bolemírem Nebeským.³ Do salonu u Staňků, kde se scházely přední osobnosti české kultury, vstupovala Němcová jako prostá žena z venkova. O to více tedy byla obdivována pro svou spanilost, řečnost, družnost. Protože se Němcová pohybovala mezi intelektuály a vedla s nimi rozpravy, stala se tímto způsobem na tehdejší poměry nezvykle vzdělanou ženou.

Čtyřicátá léta jsou pro českou beletrii krizová. Do této doby se psala především poezie, nebo básnická próza, ale próza jako taková ve vývoji zaostávala. Již nevyhovovala ani sentimentální próza, jakou tvořil Josef Kajetán Tyl (1808-1856), pro kterou byla typická schematičnost. K. Havlíček Borovský formuloval požadavek nové prózy, aby se soustředila na českou skutečnost a usilovala o uměleckou věrohodnost.⁴ Borovský se také vyjádřil, že každý člověk by měl být na prvním místě vzdělaný, pracovitý, teprve poté vlastenec, nikoli naopak.

Lid jako nová umělecká látka a především lid jako kořen, tedy základ národa. Tento důležitý impulz pro tvorbu přinesl básník a kritik Václav Bolemír Nebeský (1818-1882), který ocenil v časopise Květy roku 1844 žánr německé literatury, vesnickou povídku (Dorfgeschichte), a nabádal spisovatele, aby se pozornost od studia lidové slovesnosti zaměřila dle vzoru německých autorů B. Auerbacha, J. Ranka, J. K. Musäuse ad. na venkovský lid, aby se lid vlastně stal dle jeho slov „látkou umění“⁵ a přitom aby nebyl podkladem romantického snění, nýbrž realistického poznání, aby byl poznán v celé své komplexnosti, jeho kulturní i mravní síla. Aby byl takto národ

³ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Praha: Academia, 2007. S. 8.

⁴ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: Povídky. Praha: NLN, 2002. S.482.

⁵ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: Povídky. Praha: NLN, 2002. S.482.

„poznán a poctěn ve svých přáních, svém cítění, své lásce a své strasti- vůbec v celém způsobu svého žití.“⁶ Nebeský dál praví: „Je to něco velmi krásného a ctihodného, že cítění, chtění a myšlení, láska, slast a strast lidu tímto druhem literatury dosáhly svého práva; tím bylo uctěno člověčenstvo v třídě, která skoro nikde pravého zastání nemá a která v sobě chová více jaderného, ctihodného a zachovalého obsahu čistě lidského, než ony třídy, o které tu a tam v komorách se taková starostlivá péče vede, luza měst...“⁷ Nebeský také zastával myšlenku, že u nás „lid je jádro, víc než kde jinde; tam naše pevná síla a dobrý základ, o lid máme nejvíce pečovat, jej ctít, jej povznést a usvědčit, by sám sebe ctil a ctěn byl u jiných tříd, jak toho zasluhuje.“⁸ Zcela novou kvalitu zmíněných německých autorů viděl Nebeský v tom, že čtenářstvo „najednou vidělo zdravou zelenost, louky a lesy... a všude znak přírody. Tu mluvil a jednal lid..., srdce se ozývalo hlasem svým mateřským docela po sprost, ale jadrně a silně a co věčné a čisté člověčí se ukázalo neleštěné a nelíčené.“⁹

Od poloviny 19. století se začalo tedy upouštět od pouhé imitace lidového umění a byl žádán popis lidu, jeho života a celé společenské situace. Literatura měla národ studovat a líčit, ale také prostřednictvím děl probouzet spoutanou kulturní a mravní sílu.

Právě tehdy ožilo sběratelství českých pohádek a pověstí. Od června 1845 do roku 1847 vycházely sešity *Národních báchorek a pověstí*. Už tehdy dokreslovala Němcová charakterové vlastnosti lidových hrdinů pohádek. Pohádka v pojetí Němcové sloužila tedy k poznání vlastností lidu i jeho životních podmínek.

⁶ Vodička, Felix: Božena Němcová. In: Dějiny české literatury. 2, Literatura národního obrození / Red. svazku Felix Vodička ; autorský kol. Karel Dvořák ... [et al.], 1. vydání. Praha : Odeon, 1959. S. 569.

⁷ Vlček, Jaroslav: Lid v beletrii. In: Kapitoly z dějin české literatury. Praha: Čs. spisovatel, 1952. S. 161.

⁸ Vlček, Jaroslav: Němcová r. 1848. In: Kapitoly z dějin české literatury. Praha: Čs. spisovatel, 1952. S. 225.

⁹ Peřina, Josef: Národopisné obrázky Boženy Němcové a črty Václava J. Menzela v Ost und West. In: Sborník Božena Němcová. Život-dílo-doba. Česká Skalice: Muzeum B. N. v České Skalici, 2012.

Božena Němcová se Nebeským nechala inspirovat, jeho názory a zvláště soustavné studium lidu ji přivedly k novému úhlu pohledu na život venkovského lidu, s nímž se důvěrněji setkávala na různých místech Čech. Již při pobytu na Domažlicku (podzim 1847 až červenec 1848) si všímala sociální situace (nutno zmínit, že Němcová při pozorování lidu byla zděšena, že je lid nevzdělaný, nečte, postrádá znalosti o dějinách svého národu, natož o světě, a začala lidem na Domažlicku půjčovat své knihy a snažila se lid vzdělávat; za druhé, jak je lid společensky utlačen mocí ze shora - musí zapálit na slavnost zřízení ústavy zemské nejméně čtyři svíce za oknem a přitom nemá na vyžití, případ ze Šumavy pro ilustraci) a své pozorování zúročila v práci vydané roku 1845 *Obrazy z okolí Domažlického* v časopisech *Květy* a *Česká včela*. Jedná se o prvotinu, která obsahovala postřehy o každodenním životě lidu, o postoji venkovanů, měšťanů k sedlákům a chudým, a naopak. Dílo bylo kritikou kladně přijato. Němcová na Domažlicku obcházela vesnice a pozorovala kroje, mravy a dokonce i pověry, účastnila se různých slavností, jako jsou křtiny nebo svatba, pobývala s lidmi v domácnostech nebo na poli při práci a tak ho poznala po všech stránkách.

U Němcové pozorujeme dle Felixe Vodičky (1909-1974) dva typy fabulace. První typ představovalo úsilí o obraz národního života, autorka se soustředovala k nedějovému obrazu ze života“, k typizovanému výseku životního dění z určitého kraje. Druhým typem bylo úsilí o sociální román s lidským typem, jehož postoj by se mohl projevit jednáním, činy, řešením sociálních konfliktů.¹⁰ V roce 1846-1847 uveřejnila první povídky *Domácí nemoc*, *Obrázek vesnický*, *Dlouhou noc* a v roce 1851 *Čertíka*. Podle Felixe Vodičky jde o beletrizované dokumenty ze života lidu,¹¹ ke skutečné povídce

¹⁰ Dějiny české literatury. 2, Literatura národního obrození / Red. svazku Felix Vodička ; autorský kol. Karel Dvořák ... [et al.], 1. vydání. Praha : Odeon, 1959. S. 580.

¹¹ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: Povídky. Praha: NLN, 2002. S.483.

se dostává později. I v těchto prózách zobrazila český lid, vycházela přitom z pozorování lidu na Domažlicku i jinde.¹² V duchu romantické koncepce se soustředila na kladné vlastnosti lidu, záporné, např. bídu a nedostatečné vzdělání, vědomě trochu potlačila. V lidu viděla totiž zdroj mravní síly, který je schopen obrodit národní společnost.¹³

Roku 1848 vstoupila do uskupení Českomoravské bratrstvo, které kladlo důraz na sesterskou a bratrskou lásku, zpočátku se měla šířit skrz celou společnost, ale když byly snahy neúspěšné, ctili tuto ideu alespoň členové mezi sebou. Tady poznala F. M. Klácela (1808-1882), sblížila se také s několika členy, s představiteli mladohegelovské filosofie, s I. J. Hanušem (1812-1869), Janem Helceletem (1812-1876), F. T. Bratrankem (1815-1884). Díky debatám s těmito představiteli si rozšířila duchovní rozhled. Odtud také vzešel ideál člověka, který v lásce a povinnosti vůči druhým, pokud tak jedná dobrovolně, v sobě nalézá netušené síly.¹⁴ Sblížení s Klácelem a těmito mladohegelovci, možná i práce Augustina Smetany *Význam současného věku* z roku 1848, která prezentovala lásku jako základní princip spravedlivé společnosti, ji zřejmě přivedlo k ideji lásky jako záruky lepší budoucnosti lidstva, která vstoupila do díla Němcové v 50. letech. Němcová také díky těmto přátelům poznávala proudy evropské kultury, rozšířila si povědomí např. o spisovatelku francouzského původu George Sandovou (1804-1876), která byla v českém prostředí velmi oblíbená a česká společnost toužila mít i „svou“ G. Sandovou a doufala, že ji najde právě v B. Němcové. Němcová ale byla ve vesnických povídkách realističtější a méně romaneskní, než Sandová, jejíž vesnické romány vyznačovala „vědomá a programová idealizace.“¹⁵ Ačkoliv Němcová patřila mezi obdivovatelky Sandové, nenechala se zlákat

¹² Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: Povídky. Praha: NLN, 2002. S.483.

¹³ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: Povídky. Praha: NLN, 2002. S.483.

¹⁴ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Praha: Academia, 2007. S. 8.

¹⁵ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Praha: Academia, 2007. S. 242. (Kopal, 1937)

k programní tendenčnosti, což ocenil F. X. Šalda v Moderní literatuře české: *„Její duše byla tak sladká a silná, tak zabydlená dobrými duchy, že jí nepoškodilo skoro nic z pošetilství doby; dovedla odolat lákání geniálnických přátel kritických, kteří chtěli ji mermomocí zahnat na ideovou a programovou dráhu George Sandové. A jsme jí za její zdravý smysl vděční. Zachovala se nám tím, kým dovedla být tak úplně a dokonale: milou, teplou, srdečnou fabulistkou na realistickém podkladě, lahodným vypravovatelským hlasem, který dovedl vlít melodií i do fakt velmi střízlivých, tichým a líbezným okem, jemuž otevíraly věci své hlubiny, jako kalichy květinové otevírají se slunečnému paprsku. ...“¹⁶*

Kromě toho, že povídky vykazují realistické tendence, literární tvorba Boženy Němcové byla pod vlivem romantismu a její četby sentimentální německé literatury. Povídky Boženy Němcové 50. let jsou ovlivněny sentimentálním kontextem. Literární myšlenkový proud sentimentalismus se do českého prostředí dostal později než v západní Evropě, na přelomu 18. a 19. století. Ačkoliv beletrie zmíněného proudu byla spíše průměrná, její význam byl pro českou kulturu značný. Zobrazením citu v sentimentální povídce se toto téma u nás stávalo přirozeným. Sentimentální projevy citu-slzy a pláč najdeme i v povídkách B. N., kterou však se sentimentalismem přímo ztotožňovat nelze. Na cit nahlížela nově, odlišně. Její postavy už také nejsou jen trpným nástrojem osudu, ale uvědomují si svou lidskou cenu a snaží se svoji situaci sami utvářet a ovlivňovat. Navíc její postavy dobrého člověka byly spojovány s českým venkovánem, byl zobrazován jeho každodenní život, nikoli s lidmi z vyšších kruhů a ve výjimečných situacích, jako tomu bylo v sentimentální tvorbě. Její dílo bylo otevřené duchovním proudům doby, nelze jej redukovat pouze na vnější vlivy. Spisovatelka měla velké umělecké nadání, talent pro pozorování a také své životní zkušenosti.

¹⁶ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Praha: Academia, 2007. S. 242. (Šalda, 1961, s. 35).

V roce 1851, tři roky po revolučním roce 1848, už nenašla Němcová v Praze družnou atmosféru jako ve čtyřicátých letech u Staňků a u Fričů. V Praze vládl strach, např. K. H. Borovský byl deportován do Tyrol. Němcová se však nezalekla, obnovila některá stará přátelství a navazovala také nová, poznala sestry Rottovy, Karolinu (provdaná Mužáková, v literatuře Světlá) a Sofii (provdaná Podlipská). V témže roce poznává Jana Helceleta (1812-1876) a lékaře Viléma Dušana Lambla (1824-1895), který se stal její osudovou láskou.

V roce 1853 opustila Němcová s těžkým srdcem Prahu a přestěhovala se za svým mužem na Slovensko. Její dva starší synové Hynek a Karel zůstali na studiích v Praze. Po příchodu své ženy se Josef Němec dozvěděl, že je sledován tajnou policií, byl zbaven funkce komisaře a bylo mu oznámeno rapidní snížení platu. On a jeho žena byli vykonstruovaně obviněni za pronášení velezrádných řečí.

A přišla další rána. S téměř měsíčním zpožděním, neboť cenzura velmi dlouho pozdržela dopis, se dozvěděli o Hynkově vážné nemoci. Josef Němec nesměl vycestovat a Božena dorazila za synem na poslední chvíli. Avšak zatímco osobní život spisovatelky byl krušný, Němcová obklopena vzdělanou společností, se stala úspěšnou spisovatelkou. Zlomovým okamžikem se stalo vydání *Babičky*. Než začala *Babičku* psát, byla těžce životem zkoušena, během psaní a vydání svého stěžejního díla získala nové kontakty, byla obklopena přejícím přátelským prostředím, i manžel psaní podporoval a zahořela ještě láskou k lékaři Hanuši Jurenkovi (1831-1882). Ačkoliv byla uvedena řada mužů, kteří Němcovou přímo inspirovali a se kterými prožila citové vzplanutí, je nutno zmínit, že pro ni bylo důležité ve vztahu zvláště duchovní spříznění.

Na *Babičce* (1855) začíná pracovat po smrti syna Hynka, v roce 1855. Plán k povídce si napsala zřejmě již roku 1851 a lístek našla znovu při

stěhování v roce 1853. Po Hynkově smrti, v době, kdy musela matka překonat ztrátu syna, v ní zřejmě čtení lístku vyvolalo intenzivní vzpomínky na dětství. Vyšla již celá řada korespondence, v jednom z dopisů se spisovatelka A.V. Šemberovi roku 1855 (1807-1882) zmiňuje: „...*Začala jsem v tom pracovat po Hynkové smrti, v nejtrapnější době mého života- když mne omrzelo v světě žít. – Utekla jsem do toho osamělého stavení v malém údolíčku, k nohou milé babičky, a když jsem slyšela její rozumná slova, její písně a pohádky, když tu přede mnou stál její milý obraz, měla jsem za to, že jsem děvče, běhala jsem veselou myslí po lukách, lese a v háji, navštívila ty upřímné duše všechny a zapomněla při nich na všecek ostatní svět, se všemi jeho trampotami.*“¹⁷ (A. V. Šemberovi 10. 6. 1855). Tato slova byla zjevně záměrně stylizována tak, aby vypadalo, že se k Babičce uchýlila myslí v nejtěžší chvíli a dílo tak nabylo na větší zajímavosti skrz toto ozvláštnění. Spisovatelka sama umělecky stylizovala svou osobní korespondenci, k tomuto tématu vyšla celá řada studií.

Dynamika titulní postavy je založena na tom, jak si stará žena, která přijede k dceři, získává respekt a obdiv celé vesnice, dokonce i pánů ze zámku. Postava babičky má v díle ústřední postavení, ale sám babiččin život není předmět vypravování, důležitý je její postoj k životu, způsob jejího myšlení a jednání. Smyslem bylo ukázat, jak babička jako typ kladného člověka z venkova svou morální hodnotou a životní moudrostí převyšuje představitele různých společenských tříd. Hlavní postava je prezentována jako typ dokonalého člověka, díky kterému může být svět lidštější a spravedlivější. Zachovává staré zvyky, ale zároveň je moderní tím, že rozumí mládí a jeho potřebám. Babička dokáže kolem sebe šířit radost a štěstí.

Ideál člověka v akci, jehož hrdinský čin je opakovaného charakteru, zobrazila Němcová i v povídkách po *Babičce*, které psala od roku 1855 (*Divá*

¹⁷ Janáčková, Jaroslava: Příběh tajemného psaní. Praha: Nakladatelství Akropolis, 2001. S. 15-16.

Bára, Dobrý člověk atd.).¹⁸ K myšlence dobrého člověka ji mohl přivést Klácel, když jí psal, aby nemyslela na to, jací lidé jsou, ale věřila v jejich změnu a dílem tomu napomáhala. Snad právě Božena Němcová jako jediná u nás tolik vyzdvihuje dobro a kladný charakter lidí.

První myšlenky útěku z reality do snů ji napadly v souvislosti s trápením po persekucích aktérů roku 1848, kdy se policie zachovala nespravedlivě k jejímu muži. Roku 1853 se Němcová dopisem o této pohnutce svěřila Podlipské: „...já se poslední doby tolik toho naučila, že konečně budu jako Klácel milovat ne lidi skutečné, jak jsou, ale že si nějakých jiných v duši utvořím, a po těch budu toužit, ostatním pak se vyhýbat.“ (Dopis Ž. Rottové, pozdější Podlipské, 1. září 1853).¹⁹ A tak se vzpomínky Němcové na svou babičku měnily v projektování ideálního člověka, který žije v souladu se sebou, s ostatními a s přírodou. Obraz ideální ženy najdeme také už v raných povídkách, např. v *Domácí nemoci*. Důležitým podnětem byl také její přítel I. J. Hanuš (1812-1869), který Němcovou povzbudil, aby nenechala hlavní hrdinku jen vyprávět, ale aby její charakter ozřejmilo jednání v toku času a prostoru, v setkávání s druhými apod.

Venkovská povídka, která zobrazovala společnost z hlediska sociálního, přicházela přirozeně u Boženy Němcové do úvahy, neboť na venkově vyrůstala, a navíc při častých cestách s manželem měla možnost venkov a jeho obyvatele dobře poznat. A tak vznikl sociální román *Pohorská vesnice* (1856) a povídka *V zámku a podzámčí* (1856). V almanachu Perly české vyšla vesnická povídka *Karla*, v almanachu Lada Nióla zase povídka *Sestry*. Povídka *Divá Bára* (1856) se objevila v začínajícím kalendáři Česká pokladnice. Roku 1857 přispěla Němcová svou povídkou *Dobrý člověk* do nového časopisu *Posel z Prahy*. V roce 1858 vyšla *Chyže pod horami* a v roce

¹⁸ Janáčková, Jaroslava: Příběh tajemného psaní. Praha: Nakladatelství Akropolis, 2001. S. 38.

¹⁹ Janáčková, Jaroslava: Příběh tajemného psaní. Praha: Nakladatelství Akropolis, 2001. S. 41.

1860 *Pan učitel*. Povídku *Cesta z pouti* spisovatelka nedokončila. Nedlouho před smrtí získává autorka možnost konfrontovat se s vesnickými povídkami Vítězslava Háška, ale její síly jsou na pokraji. Stačila ještě vydat *Slovenské pohádky a pověsti*. Velikánka české kultury umírá v roce 1862.

2 Dobrý člověk v povídkách B. N.

Božena Němcová zobrazovala ve svých povídkách lidský typ, který sama nazývala „dobrým člověkem“. Při vyslovení tohoto lidského typu si vybavíme automaticky Babičku, která je ztělesněním krásy lidství v člověku. Dobrý člověk je ale hlavním hrdinou a základním rysem jejího celého povídkového díla. Němcová se k dobrému člověku uchýlila pro vyjádření víry, že přirozeně dobrých a ušlechtilých lidí je většina. Druhým důvodem je odkrytí pohledu na společenské události. Na dobrého člověka nahlížela z různých pohledů, stavila jej do odlišných situací, aby vynikl vždy nějaký jiný rys a odkryl tak pohled na jeho okolí.²⁰

2.1 Povídka

Pro ujasnění povídkového žánru si uvedeme několik definic. Pojem povídka je v rámci národních literatur, včetně české, rozkolísán, o čemž svědčí i níže uvedené definice.

Encyklopedie literárních žánrů charakterizuje povídku následovně: „Kratší próza ztvárňující v jistém nadhledu zvolený moment lidské existence.“²¹ Počátky povídky se kladou nejčastěji do 19. století. Povídka se stala klíčovým žánrem rozvíjející se novodobé české prózy. Umělecky se nejvíce prosadil typ obrazu, resp. črty, s výraznou dokumentárně poznávací funkcí, který se u nás objevoval od 40. let 19. století. Nejvýznamnější povídkářkou obrozenecké doby je Božena Němcová. Vedle mravoličného a povahokresebného „obrazu života“ (*Karla, Dobrý člověk*), na jehož základě vznikla *Babička*, vznikl dějovější typ prózy (*Divá Bára*), novela (*Baruška*,

²⁰ Otruba, Mojmir: Božena Němcová. In: Němcová, Božena: *Divá Bára a jiné prózy*. Praha: Čs. spisovatel, 1983. Předmluva.

²¹ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef a kol. : *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2004. S. 515.

Sestry) a autobiografická zpověď (*Čtyry doby*).²² Realistická povídka je kratší próza 2. poloviny 19. století, svým charakterem blízká moderní povídce, která v západoevropské i americké literatuře zažila vlnu rozmachu. Přispěla tomu generace májovců. Povahokresebné povídky psal Vítězslav Hálek (*Muzikantská Liduška*, 1861, *Poldík rumař*, 1873). K zakladatelům moderní české povídky patří Božena Němcová, Karolína Světlá, Jan Neruda.²³

Povídka je „žánrově velmi široké označení pro kratší prozaické útvary s jednoduchou fabulí.“²⁴ *Slovník literární teorie* také dodává, že vlastní vznik povídky souvisí až s romantismem, ačkoli kořeny žánru sahají do staré vypravěčské tradice. V době romantismu „se konstituují nejrůznější typy kratších próz s jednoduchým syžetem a volnou kompozicí, označované zprvu různými atributy, jako např. *obraz* (K. H. Mácha, *Obrazy ze života mého*; B. Němcová, *Babička – obraz ze života venkovského*), *příběh*, *vyprávění* apod., které předznamenávají již vývojovou fázi přechodu od romantismu k realismu...“²⁵ Termín vešel v platnost v průběhu první poloviny 19. století, když vydal Josef Jungmann *Slovesnost*.

Lexikon literárních pojmů uvádí, že povídka je „krátký žánr prozaické epiky.“²⁶ Zde se také dozvíme, že děj povídky je jednoduchý, bez vedlejších epizod a vystupuje zde omezený počet postav. Podobně jako ostatní zdroje zasazuje vznik povídky do romantismu, přičemž od poloviny 19. století dochází k rozvoji povídkového žánru.²⁷

²² Mocná, Dagmar; Peterka, Josef a kol. : Encyklopedie literárních žánrů. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2004. S. 518-519.

²³ Mocná, Dagmar; Peterka, Josef a kol. : Encyklopedie literárních žánrů. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2004. S. 518-519.

²⁴ Vlašín, Štěpán: Slovník literární teorie. Praha: Čs. spisovatel, 1984. S. 288.

²⁵ Vlašín, Štěpán: Slovník literární teorie. Praha: Čs. spisovatel, 1984. S. 288.

²⁶ Všetická, František; Pavera, Libor: Lexikon literárních pojmů. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002.

²⁷ Všetická, František; Pavera, Libor: Lexikon literárních pojmů. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002.

Venkovská povídka, to není jen obrázek z vesnice pro vesnici, ale něco jako podobenství o lepším, přirozeném člověku mezi lidmi, zobrazené v relativně přehledných vztazích.²⁸

2.2 Literární postava

Literární postava je jedním ze základních fabulačních prostředků literárního díla. Ve starším pojetí se užívalo slova hrdina ve smyslu klíčová postava literárního díla. *Slovník literární teorie* charakterizuje postavu jako fiktivní subjekt, vystupující v literárním díle, realizován v motivech, které určují jeho vnější podobu a pojmenování vlastností, v tomto případě se jedná o přímou charakteristiku.²⁹ Charakteristika nepřímá je realizována prostřednictvím motivů, které předvádějí jednání postav v konkrétních situacích. Vedlejší postavy jsou často charakterizovány vztahem k postavě hlavní, nebo jsou součástí prostředí, v němž se konflikt realizuje.³⁰

Postavu tvoří podle Daniely Hodrové slovně tematický komplex, který se v textu realizuje určitým souborem textových jednotek.³¹ Některé se v textu vyskytnou jen jednou (nejčastěji popis těla postavy), jiné se vracejí (jméno), další se obměňují (líčení myšlenek, pocitů, činů). Tímto je naznačen dynamický charakter postavy. Tento soubor se v textu realizuje určitými způsoby, uvedeme si nejdůležitější z nich.

1. promluva vypravěče o postavě (přímá charakteristika, popis zevnějšku, myšlení..)
2. dialogy a výroky jiných postav o postavě
3. monology vnější a vnitřní

²⁸ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Praha: Academia, 2007. S. 244.

²⁹ Vlašín, Štěpán: Slovník literární teorie. Praha: Čs. spisovatel, 1984. S. 286.

³⁰ Vlašín, Štěpán: Slovník literární teorie. Praha: Čs. spisovatel, 1984. S. 286.

³¹ Hodrová, Daniela a kol: Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století. Praha: nakladatelství Torst, 2001. S. 519.

Tento systém se realizuje zpravidla v dílech realistického typu, kde se postava zobrazuje nejkompexněji.

Hodrová rozlišuje dva typy literární postavy, postavu-definici a postavu-hypotézu.³² Postavu-definici představují postavy bohaté svou individuální charakteristikou, jedinečné, s jakými se setkáváme v realistické literatuře, jejich nitro je zpravidla zveřejněno prostřednictvím vševědoucího nebo skrytého vypravěče. S tímto typem postavy souvisí předvídatelnost jejího chování. Pojetí postavy-hypotézy se opírá o způsob, kterým autor k postavě přistupuje, je tedy jakousi siluetou, která se ve fragmentární podobě objevuje v díle a kterou se autor snaží rekonstruovat. Pro zmíněnou postavu je příznačná nepředvídatelnost chování, je plné zvrátů, neočekávané.³³ Postava-definice vstupuje do díla prostřednictvím popisu svého těla, tváře, oděvu, se svými zvyky, chováním, charakterem, jménem ad. U postavy-hypotézy pocítujeme absenci těchto prvků, případně jsou použity jen některé z nich, přitom však v jejich dvojznačnosti, např. kostým, maska.³⁴

Lexikon teorie literatury a kultury charakterizuje literární postavu následovně: „postava, vyskytující se ve fikcionálních textech, která je lidská nebo se přinejmenším podobá člověku.“³⁵ Prostředky přímé charakterizace jsou komentář vypravěče, jednání, promluva postavy, popis sebe i druhých, slouží k tomu, aby postavy získaly stabilní vlastnosti. Charakter klade důraz na osobnost a nezaměnitelnost jedince, typ odhlíží od individuální stránky a reprezentuje obecně lidské vlastnosti, sociální vrstvu.³⁶

³² Hodrová, Daniela a kol: Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století. Praha: nakladatelství Torst, 2001. S. 544-569.

³³ Hodrová, Daniela a kol: Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století. Praha: nakladatelství Torst, 2001. S. 544-569.

³⁴ Hodrová, Daniela a kol: Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století. Praha: nakladatelství Torst, 2001. S. 560-561.

³⁵ Nünning, Ansgar: Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host- vydavatelství, s.r.o., 2006. S. 616.

³⁶ Nünning, Ansgar: Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host- vydavatelství, s.r.o., 2006. S. 616 a 321.

3 Analýza povídek

Podle Felixe Vodičky se autorčina mnohotvárná životní zkušenost odrážela v povídkách a tato problematika se zobrazovala v několika formách, nezávisle na chronologii geneze povídek.

První typ povídek souvisí dle Vodičky s touhou autorky objevovat ve společnosti kladné typy a ukazovat člověka, který je díky svým vlastnostem zárukou lepšího života. Příběhy prověřují pevný charakter hrdinů. K tomuto typu patří povídky *Baruška*, *Divá Bára* a *Dobrý člověk*. Vodička se o povídkách s lidovým hrdinou vyjádřil, že jsou *nejlepším dokladem toho, jak dílo B. Němcové sloužilo demokratickým tendencím ve vývoji obrozenské společnosti. Ukazovalo k lidu jako k nejcennější složce v národním životě, jako k záloze všeho společenského boje, jako k záruce všech nadějí a snů do budoucnosti. Vědomí o existenci „dobrého člověka“ z lidu, poznání a vykreslení jeho typu v uměleckém obraze bylo nejvýznamnějším a nejúspěšnějším přínosem B. Němcové do české epické prózy.*³⁷

Tragickým životním rozporům se věnují romantické prózy *Sestry* a *Čtyry doby*, které představují druhý typ povídek. První typ povídek ověřuje spíše existenci „dobrého člověka“, druhý typ odhaluje nepříznivou, ba tragickou skutečnost, ve které se dobrý člověk nachází a eventuálně situaci zhodnocuje. Typ třetí předvádí, jak může dobrý člověk svým jednáním nepříznivou situaci překonat. Jedná se o povídky *Karla*, *V zámku* a *podzámčí*. Autorka viděla lepší společnost ve změně lidí, zvláště vrchnosti, a jejich vlastností.

Jaroslav Vlček rovněž spojuje tvorbu Němcové se životními zkušenostmi, rozděluje její život a rovněž tvorbu na tři fáze, avšak má trochu odlišný náhled. Prožila klidné mládí na venkovské samotě a toto se odráží podle Vlčka v prvním způsobu tvoření, které se neslo v romantickém duchu, máme na mysli báchorky a pohádky. Druhé období, tedy její neklidný a

³⁷ Vodička, Felix: Božena Němcová. In: Dějiny české literatury. 2, Literatura národního obrození / Red. svazku Felix Vodička ; autorský kol. Karel Dvořák ... [et al.], 1. vydání. Praha : Odeon, 1959. S. 592.

stěhovavý život s manželem Josefem Němcem, k této fázi Vlček přiřazuje realistické tendence, popisy mravu, kroje, lidu. Třetí údobí života, tedy strastný život v Praze, kdy rodina byla v nouzi a žila poníženež z milodarů, bylo jejím nejtvořivějším. Její dílo po roce 1850 vyrostlo z rodinných vzpomínek a vlastní bohaté zkušenosti.³⁸ Život a dílo B. N. spolu bezpochyby souvisí, otázkou je, do jaké míry. Vlčkův názor jsme si uvedli jen pro ilustraci, jak se její život mohl teoreticky v díle odrážet. Prvotní vykladači Němcové sázeli totiž při interpretaci jenom a pouze na biografický kontext, literární věda od té doby pokročila a je jasné, že na dílo nelze pohlížet jednostranně.

³⁸ Vlček, Jaroslav: Božena Němcová. In: Kapitoly z dějin české literatury. Praha: Čs. spisovatel, 1952. S. 229.

3.1 Karla

Povídka s podtitulem *Obrázek z okolí domažlického*. Karla byla poprvé uveřejněna ve sborníku *Perly české* v roce 1855. Almanach byl vydán na počest návštěvy císařských novomanželů muzejním křídlem tehdejší české společnosti, aby oslavil císaře a zároveň tvořil protiváhu skandálně vnímaného Fričova almanachu Lada Nióla.

Na rozdíl od raných povídek končí tato šťastně. Autorka koncipovala povídku, která byla určena císaři Františku Josefu I. při příležitosti jeho první návštěvy v Praze, „jako ideální a optimistický obraz cítění, mravnosti a kultury českého venkovského lidového společenství.“³⁹ Charakteristiky lidu známé z prvních obrázků ze 40. let se obohacují o kollárovsko-herderovský pohled na Slovanstvo (pohostinnost, přívětivost, soudržnost apod.).⁴⁰

Inspiraci a pohled na lidové zvyklosti našla na Domažlicku, objevuje se zde také chodské nářečí, přísloví, pořekadla. Autorka se snažila o autentičnost, jak sama uvádí: „V dialogu vesničanů nechala jsem nářečí tamějšího lidu.“⁴¹ Podle Jaroslavy Janáčkové tak vytváří iluzi, jako by rozmluvy lidových postav odposlouchávala a nikoli sama formovala.

Děj povídky vyznívá loajálně. Příběh líčí situaci vyvolanou zoufalým činem matky Markyty, která převléká svého syna za děvče, aby nikdy nemusel na vojnu. Její muž totiž zemřel ve vojenské službě na „domácí nemoc“, nevydržel stesk po domově. Markyta se domů vrací po čtyřech letech strávených v cizině, jí a její „dcery“ Karly se ujímá hospodář Milota, u kterého sloužila již dříve. Karla se stane nerozlučnou kamarádkou Hany

³⁹ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. S. 505.

⁴⁰ Kusáková, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. S. 505.

⁴¹ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Příběhy- situace-obrazy. Praha: Nakladatelství Academia, 2007. S. 219.

Milotové. Přírodu ale nelze oklamat, Karlova láska k Haně prozradí, že Karla je ve skutečnosti mladík. Na vojnu nakonec nastoupí, ale díky dobrým lidem je brzy zpět a může žít spokojený život se svou Hanou.

Je zřetelné, že čin zoufalé, válkou poznamenané matky zde napravuje řada vedlejších postav, zvláště lidových, u nichž detaily chování naznačují jejich zdravý morální základ a útrpnost se slabším.

I u těchto podružných lidových typů vypravěč prostřednictvím útržků jednání postav a výstavbou dialogů zdůrazňuje charakterové vlastnosti, symptomatické pro postavu "dobrého člověka" v díle Boženy Němcové:

„Ale Markytko, vyť se všecka unavíte, dejte mi alespoň to děvče na vůz,“ ozvala se paní na voze sedící. - „Jako by se stalo, vzácná paní kmotřinko,“ odpověděla žena, „vždyť je to děvče lehké jako chmýřko, necítím ji na hřbetě.“⁴²

Hned na začátku povídky se dozvídáme, že Markytin muž ve vojenské službě nezahynul v bitvě, ale usoužil se steskem po domově, mluví se o tzv. domácí nemoci, která postavu "dobrého člověka", milujícího svou vlast a své blízké, u Němcové charakterizuje hned několikrát:

„Ale bývá to u nás, že nám těžko se loučit s domovem, a dokonce je-li to tentononc- do ciziny. Stesk padne na srdce a není rady ani pomoci, domácí nemoc člověka schvátí.“⁴³

Také když se vojáci vrací domů, český lid je vřele vítá a pohostí chlebem a solí: *Šli. Jeden pak z hospodářů zavolal na ženu: „Selka, vezmi s sebou chléb, sůl a mléka, snad jim přijde k chuti!“ ... Ostatní hospodyně všimly si též sedlákovy řeči, a která doma čeho měla, obrátila se na zpět do stavení.⁴⁴*

⁴² Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 63.

⁴³ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 64.

⁴⁴ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 65.

Český lid se chová vlídně, pohostinně, je vždy připraven nabídnout pomocnou ruku. Chování lidí je velmi přirozené, nepředstírané. Je tu zobrazeno i vlídné chování kmotřičky a důstojníka, jejich ochota Markytě pomoci:

Ona plakala a jim oči zvlhly. Vždyť žila s nimi skoro pět let v cizině! – Paní kmotřička vtiskla jí do ruky dva křížové tolary, malému děvčeti na šaty, a dala jí lístek, na němž jméno její i číslo domu napsáno bylo. „Schovejte si, Markytko, tu cedulku, a když nechcete se mnou jet, tedy mne alespoň v Praze navštívte, a vezměte Karlu s sebou,“ doložila vlídná paní.⁴⁵

„A kdybyste kdy čeho potřebna byla, nebo Karla, jen se na nás obraťte,“ přikazoval důstojník, neboť měl i on poctivou Markytu rád, a kdyby tomu byla přivodila, chtěl si vzít karasaté (kučeravé) její děvče za vlastní.⁴⁶

Když přiveze Milota Markytu s dítětem domů, selka ji velmi vřele a vlídně přivítá, posléze je Markytě nabídnuta služba:

„Matičko klatovská, totě Markyta! Kde ty ses tu vzala?“ ...⁴⁷

Sotva minulo několik minut, snášela již na stůl oběd, pomazánku čerstvě vrtěnou, mléka i koláč mazaný kolikerým kořením. „Nyničko jezte. Co mám, to nesu. Pánbůh vám toho požehnej. ...“⁴⁸

Příznačným rysem ušlechtilosti a dobroty v prostém chudém lidu, je v povídkách Boženy Němcové čistota oděvu i příbytku, pevný řád v domácnosti i v prožívání dnů pracovních i svátečních. Také v Karle se tyto motivy objevují. Při popisu Bártova domku, jehož majitel je čistotný a pečlivý: *Sednička Bartova byla čistá jako sklo a každá věc měla svoje místo, běda pak, kdo by mu ji byl pošinul. ... Ráno, když si všude všecko poklidil, že nebylo ani*

⁴⁵ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 69.

⁴⁶ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 69.

⁴⁷ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 70.

⁴⁸ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 70-71.

*prášku na ničem, zalil nejdřív na okně muškát, nakrmil stehlíka, ... To byl jeho zvyk ráno jak ráno mimo neděli, kde místo práce šlo se do kostela.*⁴⁹

Bárta byl vysloužilý voják a kmotr Markytiny Karly, kterou měl velmi rád, jako by to byla vlastní dcera. Uměl poutavě vypravovat, často Karle vyprávěl pohádky. Svou družností, zručností a díky poctivému chování byl oblíbený u všech sousedů. Jediné, co se Markytě na něm nezamlouvalo, byla jeho posedlost execírkou, které učil i Karlu, on stál vlastně i kvůli zprostředkování vojenského šatu Karlovi od svého synovce, nevědomky za odhalení pravdy. Ač se prozrazení tajemství zdálo zpočátku nešťastným krokem, později se ukáže jako jediné správné řešení, protože přírodu obejít nelze a láska je mocná.

Hlavními postavami povídky jsou dva mladí lidé: Hana a Karel, chlapec převlékaný za děvče Karlu. I jejich postavy nesou typické rysy "dobrých lidí", i když k Bartově rozšafnosti a životní moudrosti mají daleko.

Hana s Karlou byly nerozlučné kamarádky. Říkalo se jim spolčata, neboť se i stejně oblékaly. Karla se určitými rysy od Hany odlišuje. Chrání Hanu při cestě do školy, více se jí ve škole daří, je bystrá, celkově také zručnější. *Karla uměla o něco více: znala číst, psát i počítat, ba uměla číst i cedule, co dostával rychtář od hůřadu. Všickni se jí divili, selka vždy tvrdila, že by to děvče mohlo být kantorem, kdyby chlapcem byla.*⁵⁰

Karla nese od počátku rys jinakosti a její postava je zahalena tajemstvím. Karla byla dívka, na svůj věk nezvykle vysoké, robustní postavy. Měla vlasy tmavě hnědé, havraní barvy, stejného odstínu i oči a obočí. Rovněž zajímavá byla i její, na dívku neobvykle větší ústa, ale každý rád viděl, když se zasmála. Nebyla tak libná jako Hana, ale přece se chlapcům

⁴⁹ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 76.

⁵⁰ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 84.

líbila. V rysech se velmi podobala své matce, nikdo se tedy nad její silnější postavou a hrubějšími rysy nepozastavoval.

*Postavu měla na svůj mladý věk velmi silnou, zdálo se, že bude mnohem vyšší i kostnatější než matka. Sivé, černě obrvené oči a silné obočí i havraní vlas měla také po matce, ale po otci pěkný prohnutý nos, v bradě důlek, jenže veliká ústa. Přece ji ale viděli rádi, když se zasmála a plničká ústa bílých zubů ukázala.*⁵¹

Karla se vyznačovala silou, zručností, všestranným nadáním.

*Mrštná byla, svižná jako mník a vtipná ke vší práci, takže bylo jí třeba jen kouknutí, a již věděla kudy do toho.*⁵²

*Jí bylo příst jako tkát, vařit jako prát. Uměla košili ušít i fěrtuch vyšít. Trávy nasíkla srpem i kosou. Obratná byla při senoseči jako při žatvě a žádné děvče nevydrželo kleče tak dlouho žnút jako Karla. Orat a sít znala rovněž dobře jako Petr, ale on nedokázal po ní vyhoupnout se tak rychle na koně jako ona.*⁵³

Dívka se vyznačovala nejen velkou silou, ale především uměním poradit si v každé situaci, vždy si věděla s každou nesnází rady, ničeho se nebála. Proto se stala ochránkyní Hany.

*Jen jednou se jí přihodilo, že Hana spadla do stoky, přes níž cesta vedla, a trochu si nohu vyšinula. Nemohla na ni dostúpit. Karla vzala ji na hřbet a přinesla ji na hřbetu až domů.*⁵⁴

Karla byla mezi děvčaty dominantní, přirozený vůdce, respektovali ji dokonce chlapci.

⁵¹ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 84.

⁵² Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 84.

⁵³ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 84.

⁵⁴ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 83.

*Děvčata shluknuté v jednu hromadu jako stádo ovec utíkaly napřed; nechaly chlapce chlapci a daly se pod ochranu Karly, která jako pastýř v čele kráčela, o hlavu vyšší než všechny ostatní.*⁵⁵

Společnosti však začalo být divné, proč se nemůže vdávat a tak se začaly šířit různé zvěsti. Lidé měli velmi bujnou fantazii. Nebyla vyloučena na úplný okraj jako Divá Bára, společnost se spokojila se svou „pravdou“. Společnost je zobrazena v dobrém světle, lidé si pomáhají, ctí lásku k bližnímu, na druhou stranu, jak je pro venkovský lid typické, lidé se nedokážou odpoutat od konvencí, předsudků. Na každou nezodpovězenou otázku naleznou svou odpověď, ať již pravdivou či ne.

Nebyla by to Karla, aby si neudělala z každé situace legraci. Když si lidé povídali, že Karla má na těle ošklivé znamení a proto ji Markyta nechce nechat provdat, Karla se dokáže sama na svůj účet pobavit a tím také odradit nechtěné potenciální nápadníky: „*Boj se Petře, boj se mne, jsem znamenáná,*“ a *kdyby dokonce byl ji chtěl vzít kol pasu, odstrčila ho řkouc: „Hýbej, mám hada na sobě; jestli se mne který dotknete, huštípne vás.“ Tak se všem posmívala a pranic si nedělala z toho, co lidé mluvili.*⁵⁶

Je jasné, že je Karla výjimečná, s Hanou jsou stejného věku a přesto ji Karla chrání, je bystřejší, uvědomělejší, silnější.

Autorka zdůrazňuje upřímnou lásku mezi dvěma mladými lidmi. Karla zná na všechno upřímnou odpověď. „*Tuto, Karla, si myslím, musí být největší radost, když má jeden druhého tak rád, vet?*“ šeptala Hana. – „*Říká se: Kde hupřímná láska, handělů na sta, pravila jí na to Karla.*“⁵⁷

Začíná se pozvolna projevovat mužský element, když Hana se lekne myšlenky, že by si musela vzít rodiči vyvoleného ženicha. Karla Hanu

⁵⁵ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 93.

⁵⁶ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 87-88.

⁵⁷ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 94.

obejme, aby ji utišila, uklidnila a její hlavu položí na své rámě. Karla nesnese nespravedlnost a rázně prohlásí, že by raději život obětovala za Hanino štěstí. Karla je dívka upřímná, zlatého srdce, Hanu má raději, než svůj život.

„Nic ty neplač Hana,“ řekla prudce Karla a položila čelo na její rámě, „tuto se nesmí stát! Nežli bych dopustila, haby si tě vzíl, koho ty ráda nemáš, raději ho zabiju. Nech mně vezmú život, jen když tebe nebude nikdo trápit!“⁵⁸

Když je třeba, Karla ze své vlastní iniciativy, z velkého přátelství, z lásky k Haně, z ohleduplnosti, zastane práci svou, i Haninu: *Mladší děvka, přiběhši za nimi všecká hříčná, chtěla Hanu budit, ale Karla ji zakřikla, ať ji nechá trochu pospat, že ona sama za ni práci nebude.*⁵⁹

Jeden citát říká: „Kořenem všeho zla je nedostatek poznání.“ Autorka sice nastínila, že Karla s Hanou chodily do školy, ale jen čtyři léta. A přesto umí víc, než Hanina matka, paní Milotová. Karla ví, že svět nejsou jen jejich humna, u Hany však pociťujeme absenci této vědomosti: *„Já bych zase ráda kus světa viděla!“ řekla Karla. - „Vystup hyn na Panny Marie Prsa, ha huvidíš kraj světa!“ – „Ba ne, holečku. Barta mi jednu povídal, že je svět hrozně daleký a široký, stokrát tak dlhá cesta co do Klatov, ha vždy je svět ha jsú moře, ha není konce tomu.“⁶⁰* Cítíme tedy, postava Karly, jednoho z řady "dobrých lidí" vyniká i přirozenou zvědavostí a snahou po poznání, touhou cestovat – jelikož je tato vlastnost v povídkách Boženy Němcové vyhrazena převážně mužům, slouží tu také jako jeden z postupných charakterizačních rysů, které umožní věrohodné odhalení Karly jako chlapce.

Jedním z dalších prvků, který naznačuje, že Karla není typicky ženská představitelka, je situace, kdy Petr shání zrcátko. Karla Petrovi šátek zvládne

⁵⁸ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 94.

⁵⁹ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 100.

⁶⁰ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 92.

zavázat sama a poté dodá, že zrcátko sama nepotřebuje, neboť se shlíží v líčku Haniném.

„Pot, já ti huvážu šátek sama!“ ozvala se Karla, přiskočila k němu a hned mu šátek vázala. „K čemu chlapovi zrcátko?“ povídala mu přitom, „já je nepotřebuju celičkový rok, ha po roce jakbysmet.“ „Ha v čem se zhlížíš, když si vínek vážeš?“ ptal se Petr. „Já se zhlížím v Haninu líčku,“ usmála se Karla.⁶¹

Petr naznačuje náklonnost ke Karle, chce se zhlížet v Karlině oku. Karla ale se snaží naznačit, že by měl nejasné zrcátko.

„Ha já se budu zhlížet v tvém oku,“ usmál se také Petr oblékaje kamizolu. – „To bys měl nejasné zrcátko, Petře,“ řekla Karla, nadávajíc mu červený fátor do nejvrchnější dirky u kamizoly.⁶²

Hlavní hrdinka jednou zjistí, že se Haně líbí vojenský šat. To je silný podnět, který přiměje, přejdeme již tedy do mužského rodu, Karla, aby se ustrojil ve vojenský šat. Přijde tak na taneček, pěje příznačnou píseň, ve které se zpívá, že matka vychovala chlapce, který se dá na vojnu. V té chvíli ještě tajemství nebylo zcela prozřeno. Hana však cítila, že se něco děje, že ke Karlovi cítí neobyčejný cit. Věděla přece dobře, že je to Karla, ale když ji obejmula, když jí přišeptávala: *„Má zlatá Hano, má drahá!“*, bylo jí tak divně okolo srdce, že ani nevěděla, kde je a co se to s ní děje, a brzy bledla, brzy se rděla jako kalina.⁶³

Karla sděluje naprosto upřímně Petrovi, že není Karla a ať si raději všímá Báry, dobrého děvčete, které ho má rádo. Činí tak z ohleduplnosti ke kamarádovi. Tuto skutečnost po prozření později Petr uzná a dokonce prohlásí, že sice v Karle ztratil milou, zato našel parádního kamaráda.

⁶¹ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 96.

⁶² Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 96.

⁶³ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 103.

„Petře, .. Nejsem Karla,“ a nakloniv se k Petrovu uchu, šeptal mu: „Poslechni mne ha hled' si Jakšoič Bány, to je děvče jak dobrá hodina, ha má tě ráda, já to vím.“⁶⁴

Karel žádá od Hany věrnost a vyjádří jí lásku polibkem. To je naprosto zřetelný moment, že jde o Karla a ne Karlu. Poté se tajně vydá do vojenské služby, respektuje totiž povinnost mužů. Dlouho kvůli matce tajil svou identitu, ale tajemství musel nakonec prozradit, trápil se.

„Slib mi to před bohem rukú dáním,“ řekl Karel hlasem opravdovým..

„Hale slib dodrž, hať je jakkoli!“ řekl Karel, a přivinuv Hanu pevně v náruč, líbal ji v líce, oči, nejsladších jmen jí dal, a děvče splácelo vroucí jeho polibky stejnou vroucností.⁶⁵

Začátky ve vojenské službě byly těžké, Karel myslel, že snad dostane domácí nemoc, ale svorně, odhodlaně a statečně nesl svůj úděl. Netrvalo dlouho a díky přímluvě sedláka Miloty se brzy vrátil domů. Tady pozorujeme součinnost blízkých lidí, kterým záleží na spokojenosti svých dětí.

Zpočátku se Karlovi stýskalo, i myslel, že od stesku domácí nemoc dostane, ale pevnou vůlí všecko přemohl, učil se a získal si záhy lásku pana hejtmana.⁶⁶

Za krátký čas potom vrátil se Karel co vysloužilec domů, stal se řádným sedlákem a žije snad posud se svou Hanou.⁶⁷

Hlavní hrdina povídky Karel, převlékaný od narození za děvče, nese od počátku statečně „osud“, který mu přichystala matka. Té zemřel ve vojenské službě muž a ona se nedokázala vyrovnat se strachem, že by i její syn musel na vojnu, proto ho převlékala za děvče. Tuto skutečnost trpně Karel snáší

⁶⁴ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 103.

⁶⁵ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 104.

⁶⁶ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 110.

⁶⁷ Němcová, Božena: Povídky. Karla. Praha: NLN, 2002. S. 112.

z ohledu na svou matku, kterou nechce zklamat, až do dospívání, kdy promluví hlas jeho srdce a on se rozhodne nežít ve lži a neztratit svou milou.

Teprve Karel dokáže prolomit strach a přiznat svou identitu, přiznat se ke svému pohlaví. K prozrazení tajemství ho přivede láska k Haně, učiní tak statečně navzdory, že mu hrozí vojenské řemeslo. Na vojnu se skutečně vydá, ale na přímluvu dobrých lidí se navrátí brzy zpět a žije nakonec spokojeně se svou vyvolenou.

Karel je od počátku příběhu zobrazen jako kladná postava. Je pracovitý, slušný, poctivý. Lidé ho mají rádi, jeho dobrotu přirozeně vycítí i zvířectvo, o které se stará. Zpočátku je zobrazován jako dívka Karla a my cítíme, že její postava skrývá nějaké tajemství, je něčím výlučná, při popisu se dozvídáme, že se vždy něčím, ať jen třeba nepatrně, liší. Autorka postupnými kroky dovádí čtenáře k odhalení pravdy. Činí tak prostřednictvím situací, scén, výstavbou dialogů.

Božena Němcová, tak jako většina dobových česky píšících spisovatelů, ctíla romanticko-vlastenecké pojetí lidu jako dobrého a spravedlivého, nezkaženého městskou falší, bezbožností a ziskuchtivostí. Venkovský lid byl brán jako zdravé jádro národa.⁶⁸ Toto je podle mě také důvod, proč Božena Němcová v povídce mírní nevzdělanost a nezmiňuje se téměř o bídě, která tehdy panovala.

K. M. Klácel uvítal a zhodnotil povídku recenzí v *Perlách českých hřeživým slovem*: „*Viděli jsme v jiném dílu milém (v Babičce) galerii obrazů; ale byly vedle sebe a jen babičkou takřka zevně spojené, zde jest jeden obraz z mnohých obrazů, a všecko ohlíží se po jednom centru, po jednom páрку, totiž po Karle a Haně. Zkrátka, myšlenka, rozložení, provedení, sloh, to vše v teplém poetickém světle samorostlé, ne hledané, ne pracně sehnané. Tento*

⁶⁸ Macháčová, Jana - Matějček, Jan: Společnost českých zemí a Božena Němcová (v ní a o ní). In: Božena Němcová. Život- dílo- doba. Česká Skalice: Muzeum B. N. v České Skalici, 2012. S. 148.

obraz vyloupnul se v živé celosti své, zrodil se z ducha uměleckého, a nebyl jen sešit, jak často vidíváme. Víme, že sama spisovatelkyně se těmto slovíům zasměje, řkouc: ‚na to jsem věru nepomyslila!‘ Aťsi, tím lépe, když dar boží nepočítá sobě hrdě za zásluhu, nýbrž pokorně cítí, ‚ejhle, děvka Páně!‘ Ne mně, ale Tobě přináleží chvála“⁶⁹

3.2 Divá Bára

Divá Bára vyšla v kalendáři *Česká pokladnice* patrně v létě 1855. Autorka doufala, že honorářem vypomůže své rodině, toho se však nedočkala. Němcová odmítla vzor křesťanské společnosti - pasivní poslušnou ženu a zobrazila ženu průbojnou, statečnou, která se jen tak něčeho nezalekne.

Hlavní hrdinkou povídky je, jak prozrazuje již titul, Bára, kterou společnost nazývá divou. Matka jí zemřela, když byla ještě v kolíbce. Od té doby se tradovalo, že dítě podstrčila polednice. Bára žije sama se svým otcem u lesa, ve vesnici Vestec.

Již úvodní odstavec charakterizuje sociální prostředí a jeho obyvatele ve Vestci. Zatímco vesnická honorace, která hodnotí lidi podle majetku, bydlí ve středu vesnice, chudý obecní pastýř, na nějž a jehož dceru se pohlíží s opovržením, bydlí na okraji lesa, symbolicky vzato, na okraji společnosti. Obyvatelé pastoušky žijí na blízku tekoucí vody a hřbitova, už to z nich dělá částečně vydědence, což ještě umocňují pomluvy ženské části obce. Celou situaci komplikuje také složitý původ, Jakub byl sirotek a musel projít řadou činností, než mohl vykonávat alespoň funkci obecního pastýře, ani tak nemají s Bárou život snadný. Žijí ale v souladu s přírodou, zřejmě proto se tedy Bára přírodních zákonitostí nebojí, s přírodou se sžívá tak úzce, že zůstane nezkažená a dovede poté ocenit skutečné kvality lidí.

⁶⁹ Janáčková, Jaroslava: Božena Němcová. Praha: Academia, 2007. S. 233-234. (Moravský národní list 29. srpna 1855)

Hlavní hrdinka povídky příkladně ztělesňuje postavu dobrého člověka, proto na ni zaměříme pozornost. Bára se od vesničanů liší - je to dáno jednak sociálním postavením a jednak také svým chováním a neobvyklými vlastnostmi, proto je ve společnosti výjimečná, společnost ji vylučuje na okraj. Bára je skutečně jiná, je pokorná, je ochotna pomoci přátelům za každou cenu, nehledě na následky, je představena jako pracovitá, nábožná, poctivá, schopná přátelství i lásky. Je to tedy dobrý a ryzí člověk. Proto je Bára „divá“, neboť se s lidmi odmítá ztotožnit, dívá se na svět jinýma očima.

Bára je představena jako nový typ ženy, žena průbojná, která narušuje představy o pasivní úloze ženy ve společnosti. Němcová se snažila o zlepšení postavení ženy ve společnosti.

Bára je dívka vysoké, kostnaté, svalnaté, mohutné postavy, v síle se jí nemohl nikdo rovnat. Plet' měla tmavohnědou, opálenou od slunce. Hlavu jí pokrývaly černé, havraní, hrubé vlasy. Její oči byly nezvykle velké, modré barvy, zdobené tmavými dlouhými řasami. Bářiny rysy tedy působí nejemným, hrubším dojmem. Oči byly navzdory své kráse nazývány pejorativně buličí, neboť lidé nebyli znalí takové nádhery.

Tělo její bylo hrubých kostí, silných svalů, přitom ale pravidelných forem. Mrštná byla jak pstruh. Pleti byla tmavohnědé, dílem od přirozenosti, dílem od slunce i větru, neboť si nikdy, ani v parném letu nezastřela tvář, jako to vesnická děvčata dělávaly. – Hlava zdála se veliká, ale to dělalo množství vlasů, černých jak havran, dlouhých, ale hrubých jako žíně. ... – Nejpěknější u ní bylo oko; a právě pro to musela od lidí posměch snášet. Spílali jí, že má „oči buličí“.⁷⁰

Podle popisu podoby je to děvče hrubých rysů, ale naopak z jejího jednání poznáme, že je to velmi jemná dívka, s krásnou čistou duší a

⁷⁰ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 116.

přirozeným, nepředstíraným chováním. Autorka staví do kontrastu hrubé rysy a jemné chování, které si nastíníme ještě později.

Táta Jakub ji vždy ale uklidňoval slovy, že nemá buličí tvář, čili oči býka, jsou upřímnější, nežli oči lidí ve vesnici. Bára, která žila v souladu s přírodou, byla tedy nezkažená, měla stejně čistou duši, jako zvířecí tvorové.: *„Ty hloupá, co si z toho děláš, já mám také velké oči. – A nechsi jsou buličí, však to není nic zlého; vždyť se ta nemá tvář umí na člověka mileji podívat než ti tam!“ – Přitom obyčejně ukázal holí k dědině.*⁷¹

Později, když Bára vyrostla, nenechala si nic líbit. Dokázala se ubránit sama, ať již slovně nebo silou.

*Pozdější léta ale, když přišla k síle, netroufala si chasa ubližovat jí, neboť za každou urážku dávala hned oplatky. Silní chlapi nebyli s to ji poprat; kde nevystačila síla, tu užívala všelikých fortelů aneb si pomohla obratností. Tak si dobyla pokoje.*⁷²

Kromě toho, že se Bára od ostatních liší svou velikostí, silou a vzhledem celkově, ozvláštňují ji i její vlastnosti a neobvyklé chování. Když si obyvatelé Vestce neuměli její jinakost vyložit, začali říkat, že je to divé dítě a odtud vzešla přezdívka Divá Bára.

Jedním z rysů jinakosti je umění Báry plavat. Naučila se tak jednou od táty, když brodili dobytek přes řeku a Bára spadla do vody, odkud ji mimochodem vytáhl její věrný přítel pes Lišaj. Běžná činnost, kterou konvencemi a báhorkami svázaná a nevzdělaná společnost neznala. Tradovalo se, že ve vodě je pánem vodní mužik a lidé se vody báli. Bára mužíka nikdy neviděla, nevěřila naň a nebála se jej tedy.

⁷¹ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 116.

⁷² Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 116.

*Zalíbilo se jí plavání tak, že v létě zrána i večer se koupávala, a nejen dlouho plavat vydržela hlavou nad vodou, ale i pod vodou. – O tom umění ale kromě táty nikdo nevěděl.*⁷³

Bára byla nebojácná, nebála se chodit o půlnoci kolem hřbitova, nezalekla se ani hada při sběru jahod, dokonce ani bouřky. Lidé brali bouřku jako hněv pána boha. Bára si rozšířila znalost díky Elšce, která jí občas předčítala knihy, základ vědění. Bouřku brala jako mocnost božskou. Jen lidé ji nechápali, ještě více se domnívali, že je Bára chráněna nějakou nadpřirozenou mocí. Bára, prosté děvče obecního pastýře, dokázala svou bystrostí uplatnit i těch pár vědomostí získaných při čtení od Elišky. Lidé ve vesnici měli větší možnost se vzdělat, navzdory tomu jejich rozum zůstal zatemněn. Bára byla i velmi pobožná, zřejmě také jedna z mála svou lásku k Bohu brala vážně a upřímně.

*„Elška z fary mi četla jednu knížku, tam stálo, že se nemáme bouřky bát co hněvu božího, že máme v ní obdivovat mocnost božskou. Pan farář vždy káže, že je Bůh nanejvýš dobrotivý, pouhá láska, která by to bylo, aby se na nás tak často hněval. Já miluju Pánaboha, a proto se nebojím jeho posla.“*⁷⁴

Pro vyzdvižení kladných vlastností nekonvenční Báry autorka v povídce konstruuje několik záporných postav, jakou je např. žena kostelníka Vlčková, která svou pokryteckou "řádnot" skrývá za dobovými konvencemi chování. Nesympatičnost postavy je zde prvoplánově zdůrazněna už detaily vnějšího fyzického popisu a způsobu mluvy, stejně prvoplánově je zachyceno vyjadřování obou manželů:

Když Bára s Josífkem do dveří vešli a zvoneček zazněl, vyběhla kostelníková do síně; majíc konec dlouhého nosu skřípnutý v brejlích, křikla huhňavým hlasem: „Co si to tu vedeš?“ - Josífek zůstal, jako když ho spáří, sklopil oči a

⁷³ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 117.

⁷⁴ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 119.

*mlčel. Bára také oči sklopila a mlčela. ... a kostelník po chvíli zařval na Báru a jejího psa Lišaje: „Hned se mi s tou mrchou šikujte, odkud jste přišli!“ - Bára nedala si dvakrát kázat, zavolala na Lišaje, kterého ještě kostelník rákoskou notně švihl, a utíkala, jako by za ní hořelo.*⁷⁵

Kostelníkova manželka příznačně užije pro označení dívky dehonestujícího středního rodu, její muž se nevyhne vulgarismu. Je zarážející, že kostelník s manželkou, rádoby pobožní lidé, kteří by měli jinak ctít lásku k bližnímu, mají tak nevybíravé způsoby chování, kostelník dokonce uhodí Lišaje rákoskou. Prostřednictvím ukázky je zřetelná naprostá povrchnost lidí, jejichž pravá podstata se právě projevila. Bára i přes neuctivé chování chlapcových rodičů vždy slabšího Josífka chrání, a nejen ho, Bára přirozeně ochraňuje všechny, kteří pomoc právě potřebují.

Naopak velmi přívětivě přijmou Báru i s Lišajem na faře- pan farář a jeho dcera Eliška, Bářina nejmilejší, skutečná přítelkyně.

*Jen jednou byl vzhůru; tu mu běžela Bára políbit ruku – a on ji pohladil po hlavě, řka: „No jsi hodná; jděte si hrát, jděte, děvčátka!“ – Také panna Pepinka, sestra pana faráře, byla hodná. ... vždy jí dala veliký kus chleba s medem nebo buchtu k svačině, větší než Elšce.*⁷⁶

Bára se cítí na faře šťastná. Eliška byla velmi milá, hodná, opravdová a měla Báru skutečně ráda, tak jako Bára ji.

*Elška ani jedinkrátě Báře se neposmála, měla – li co dobrého, rozdělila se s ní, a často vzala Báru okolo krku a říkala: „Báro, já Tě mám tuze ráda.“*⁷⁷

Bára je svým vzhledem porovnávána s Eliškou. Bára má tmavé, nejemné vlasy, hrubá chodidla, velké oči, kdežto u Elišky je zvýrazněna její celková jemnost, její jemné vlasy, jemný vzhled, hebká chodidla. Vzhled

⁷⁵ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 120.

⁷⁶ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 121.

⁷⁷ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 123.

dívek je kontrastní, ale obě dívky se podobají svou vnitřní citlivostí, opravdovostí, schopností lásky k druhému člověku.

Když se po louce honily a Elšce se rozpletl vrkoč, tu prosívala Bára: „Nechte Elško, bych Vás zapletla, vy máte hebounké vlásky jako len, já vás ráda zaplítám.“ – Když to děvče rádo dovolilo, s libostí se probírala v hebkých vlasech, krásu jejich obdivovala, jsouc pak s pletením hotova, přehrnula svůj hrubý vrkoč kupředu, přirovnala k Eliščinu, řkouc: „To je rozdíl.“ – Ano, Eliščiny vlasy podobaly se vedle Bářiných zlatu vedle kaleného ocele. A přece nebyla Eliška s nimi spokojena a přála si mít tak černé jak Bára.⁷⁸

Když děti trochu povyroستly, Eliška odjela na výchovu a studium na tři léta do Prahy. Pomocnicí pany Pepinky se stane dobrosrdečná Bára.

Když se jednou panna Pepinka trochu roznemohla a Bára ji s největší ochotností obsluhovala, přesvědčila se o dívčině věrnosti a dobrosrdečnosti tak, že si ji v čas díla na faru brala na pomoc k své ruce, a konečně tolik důvěry do ní měla, že i klíč od spižírny jí svěřila, což byl u panny Pepinky největší důkaz náklonnosti.⁷⁹

Již v předchozí povídce je zmíněno, že jedním z rysů ušlechtilého lidu je čistota. I v této povídce je zdůrazněna, zvláště pak čistota Bára, která má na rozdíl od jiných děvčat snad jediný oděv, ale žádná nechodí tak čistě oděná jako ona. Čistota tady nesouvisí pouze s oblečením, Bára jako jediná, snad krom Elšky, měla čistou, nezkaženou duši.

Pastýrna byla malá chalupa, nejmenší z celé vsi, ale snad nebyla mimo fary nikde větší čistota jako tam. Stůl, lavice, dvě židle, lože, truhla a stav byl všecek nábytek, byl ale čistý jako sklo. – Zdě bílé jako křída, strop udrhnut leštil se, jak by z ořechového dřeva dělán byl... všude a na všem bylo vidět, že

⁷⁸ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 123.

⁷⁹ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 126.

*obyvatelé chyžky málo potřeb znají, stvoření ale, které v ní vládne, že není prosto krasocitu.*⁸⁰

*Ani jediné děvče ve vsi, nevyjímajíc služebné, nechodilo si tak prostě jako Bára, ale ani jediné nevyhlíželo celý týhoden při práci tak čistě jako ona. Košile její, u krku a u rukou sebraná, velmi hrubá byla, ale bílá vždy jak padlý sníh.*⁸¹

Podle popisu je zřejmé, že Baruška pochází z velice chudých poměrů, z jedné scény, kdy si povídá s Eliškou, se dozvíme, že chodí dokonce bosa. *Suknice tmavá, vlněná, zástěra též hrubá, plátěná, byl celý její oděv, v neděli jen se obula a vzala šněrovačku, v zimě přidala vlněný kabátek.*⁸²

Jak je pro maloměstské poměry typické, závistivým sousedkám nebylo přátelství Elišky, která pocházela z lepších poměrů, s Bárou, dívkou z dobrého rodiny, ale chudou, vhod a snažily se o přetnutí přátelství. Tady se projeví věrnost a upřímné přátelství Elišky k Báře, která rozhodla, že děvčata někdy navštíví, ale Bára že zůstane její nejmilejší družkou.

*Přátelství těch dvou děvčat nebylo ale sousedkám vhod, začaly si povídat, proč se panna Elška jen s pastýřovic druží, že se to pro ni nesluší, že by měla spíše s rychtářovic, konšelovic a jinými se družit. Schválně se o tom mluvilo hlasně, aby se to doneslo panně Pepince k uším.*⁸³

Když se Eliška vrátila z Prahy, přivezla kamarádce korále na krk. Bára velmi mile, vděčně, se svou typickou upřímností, poděkuje.

„Ach Elško, vy jste ještě taková hodná, jako jste bývala, ale jste ještě hezčí; kdyby to nebyl hřích, řekla bych, že jste podobná k Panence Marii na našem

⁸⁰ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 131.

⁸¹ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 131.

⁸² Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 131.

⁸³ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 133.

oltáři. „.. „*Bože chraň, mluvím, jak srdce velí. Já se nemohu pohledu na vás ani nasytit,*“ upřímně řekla Bára.⁸⁴

Z jednoho rozhovoru s Eliškou je patrná Bářina skromnost. Bára si o sobě myslí, že nemá na ženicha nárok, že je chudé, prosté děvče, na rozdíl od Elšky. V kontrastu se nyní ocitají materiální poměry dívek. Rozumná Elška však ví, že lidé jsou si rovni nehledě na jejich finanční situaci. Němcová nastiňuje často charakter a materiální statky v souvislostech. Z povídky můžeme vyčíst, jak se někteří lidé tímto nenechají ovlivnit a je pro ně důležité duchovní spříznění s přáteli, nefalšované čisté jednání, jsou charakterově stálí. Jsou však také lidé, kteří se řídí jen materií, hodnotí také ostatní jen podle majetkových poměrů. Ti, ač jsou bohatí, jsou svým způsobem chudí. Jsou ochuzeni o čistotu lidského ducha a pravost, o rozumné myšlení a tím tedy hodnoty jako je láska k bližnímu, přátelství. Bára s Elškou představují první pól, vybrané vedlejší postavy venkovské společnosti pól druhý. Velmi poučná a hřejivá jsou následující slova:

„Kterak to mluvíte, Elško, mne málokdo miluje, vás každý – vy budete bohatá, já jsem chudá, vy jste krásná, já jsem nehezká, vy učená, já sprosté, hloupé děvče – a měla bych myslet na muže a vy ne?“

- *„Tetinka mi vždycky říkala, že to přijde na libost, jednomu svědčí karafiát, druhému růže, třetímu fiala; každé kvítko najde svého obdivovatele, každé má svoji krásu. – Nesnížuj sebe, nepovyšuj mne, jsme si rovny.“*⁸⁵

Když se Elška svěruje Báře o lásce k Hynkovi, je Bára zobrazena jako velmi jemná, senzitivní a chápavá žena. Rovněž se v úryvku vyskytuje slovo pláč, vyjadřuje se tak emočně zatížená situace. Scéna je navíc umocněna popisem krásného podvečerního prostředí.

⁸⁴ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 128-129.

⁸⁵ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 134.

„Tíží-li vás něco, svěřte se mi, u mne to zůstane pochováno jako v hrobě,“ pravila Bára. Elška položila mlčky hlavu na Bářino rameno, obejmula ji a jen plakala; - Bára jemně jako matka svoje děcko k sobě ji přivinula, líbajíc rusé její vlasy. – Vysoko nad hlavami děvčat skřivan pěje se vznášel, nad vrcholemi zelených lesů vycházelo slunce a polilo zlatou září zelené údolí.⁸⁶

O pár dialogů dál potvrzuje Elška svými slovy předchozí myšlenku, že je láska důležitější, než bohatství.

„Bohatý? To nevím; ale co z toho. K čemu bohatství.“ – „To je pravda, ale tetinka bude chtít, abyste si vzala bohatého a dobře se zaopatřila.“⁸⁷

Výstižně je zobrazen pan správce, který se měl stát Eliščiným ženichem. Představuje zápornou postavu, přímý opak dobrého člověka. Jde o úlisného, falešného člověka.

Správce byl velmi bojácný, ale navzdor tomu se ho sedláci přece báli, on totiž nahražoval bojácnost svou lstí a mstivostí, kterou jim pak splácel; - k lidem, od nichž jakéhož užitku očekávat mohl, byl velmi úlisný a zdvořilý, jinak hrubý člověk. Byl také velice skoupý; jedinou dobrou vlastnost mu nemohl nikdo upřít, totiž tu, že byl bohat. Ano, bohat byl pan správčí Kilián Sláma, a to byla pěkná vlastnost, která se panně Pepince při něm líbila; ...⁸⁸

Elška si ale bohatstvím nenechá pomotat hlavu. *Ona sama nevážila si pana správce víc než prachu v očích, a nebyla by ho chtěla, kdyby jí panství byl podával.⁸⁹*

Správce myslí vsutku jen sám na sebe a na své dobro. Jakmile se roznese novina, že ve vesnici straší, potenciální nevěsta ho přestane na pár dní zajímat. Po pár dnech se dostaví, a ačkoli je odpověď jeho vyvolené vytáčejší, jeho krátkodobé blaho spočívá v tom, že se dobře nasytí. *Navzdory*

⁸⁶ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 136.

⁸⁷ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 137.

⁸⁸ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 139.

⁸⁹ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 140.

*mrzutosti chutnalo mu jídlo i pití jak náleží a tváře mu jen hořely.*⁹⁰ Lidé z vesnice jsou si podobní. Začnou zpytovat svědomí, až když přichází hrozba, činí tak vypočítavě, nikoli upřímně.

Identita strašidla je brzy po vystrašení správce prozrazena. Bára dostane tvrdý trest, má strávit noc na hřbitově. Bára se převlékla za strašidlo, neboť chtěla pomoci své nejlepší přítelkyni od dotěrného ženicha. Činila tak pro svou milovanou Elšku, aniž by se ohlížela na následky. Eliška se přimlouvala za Báru u své rodiny za, ale marně.

Již po několikáté je zmíněno, že lidé v něco věřili. Neměli-li na nějaký jev racionální vysvětlení, vymýšleli báchorky. Bářina neohroženost zavdala povídkám o jejím tajemném původu.

*Každý se divil, kde to děvče té neohroženosti nabralo, - a tu přece jen věřili, že to s ní není samo sebou a že není Bára jako každý jiný člověk.*⁹¹

Někteří se dokonce těšili na pomstu. Bára byla ale smutná jen do té doby, než se dozvěděla, že její prosbě bylo vyhověno a její čin se tedy nijak nedotkne pastýře Jakuba, vždy jí totiž šlo o blaho svých blízkých.

Za Bárou přijde ke hřbitovu otec Jakub se psem Lišajem, nechce ji v tak obtížné chvíli nechat samotnou. Ráno kolem prochází myslivec, a když se dozví, co se stalo, nezůstane nečinně jen stát, ale vyrazí dveře a čekají všichni spolu. V té chvíli vyzná Báře, že ji má již dlouho rád a nabízí jí, aby odešla z Vestce do jeho kraje, kde ji budou lidé milovat. Současně s Bárou odejde oddaně i její otec Jakub. Namísto lidmi očekávaného pokoření se k údivu vesničanů vrací Bára šťastná, vedoucí se za ruku s myslivcem. Lásku Báře přeje i Elška.

„Vidíš, Pánbůh ti splatil službu, kterou mně prokázala a za kterou jsi tolik zkusila. – Já věděla, že najdeš i ty člověka, který tě bude milovat. – Jen ji

⁹⁰ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 146.

⁹¹ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 151.

mějte hodně rád, ona toho zaslouží,“ obrátilo se dobré děvče k myslivcovi, podávajíc mu ruku, kterou on upřímně stiskl.⁹²

Elšku zachrání zase list od tety z Prahy, kde stojí, že jí věnuje celé jmění, pokud si vezme lékaře Hynka. Nakonec se vesnice usmíří před svatbou i s Bárou a celý příběh šťastně končí, blíží se dvě svatby.

.. a pozdvihla k němu s usmáním milým oči, jež lidé nazývali buličí, myslivec však za nejkrásnější měl na celém širém světě.⁹³

Na jedné straně tedy stála Bára, oduševnělá postava, přirozená, která může pozitivně ovlivňovat lidské společenství a na druhé straně společnost zkažená, falešná, hrabivá. V tomto kontextu Bářina přirozenost a její vlastnosti naprosto vynikají. Je jiná, společnost ji nazývá divou, neboť se s ní a s její zkaženou morálkou odmítá ztotožnit.

V předchozí povídce pracovala autorka odlišně, hlavní hrdinka Karla a dokonce celá společnost, snad na výjimky, byla zobrazena kladně a byly popisovány a tak vyzdvihnuty kladné vlastnosti lidí. V Divé Báře dává autorka kladné hodnoty a dobré charaktery lidí do kontrastu se špatnou společností a špatné je zobrazeno proto, aby mohlo vyplout zcela zřetelně na povrch to dobré.

Bára je vzorová postava dobrého člověka v povídce Boženy Němcové. Bára je dobrý, ve svém nitru čistý člověk. Její chování k přátelům, víra k Bohu, jsou skutečnosti myšlené upřímně, s přirozeností, bez přetvářky. Hlavní postava povídky žije v souladu s přírodou, je nezkažená společností, dokáže ocenit skutečné přátele, kterých si váží. Její svědomí je čisté, nevěří na pověry, je nebojácná. Pomáhá druhým v každé situaci a bez ohledu na následky pro svou osobu. Baruška je člověk ryzího charakteru, jaký se jen tak nevidí.

⁹² Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 155.

⁹³ Němcová, Božena: Povídky. Divá Bára. Praha: NLN, 2002. S. 156.

Hrdinka příběhu představuje určitý typ sebeúcty a statečnosti „jinakého“ člověka, který tím odhalí pokrytectví „spořádanosti“ dobových konvencí.

Povídky *Karla a Divá Bára* se odlišují od povídek *Chudí lidé* a *Dobry člověk* romantickými rysy – první v syžetu, kdy se postava Karla rozhodne k razantnímu a nečekanému kroku, prozradí svou identitu a stane se vojákem, v druhém příběhu je to vnější charakteristika divokého děvčete, Divé Báry, s kterou souvisí i popis její exotické krásy. Postavy jsou tedy nějakým způsobem výjimečné, nesou rys jinakosti, vymykají se představě „dobrého člověka“, jak jej vnímala dobová většinová společnost. V okolí hlavních hrdinů se nacházejí postavy, které upozorňují na ideální (často lidový) typ „dobrého člověka“. Výlučnost a všednodennost se tak nachází v rovnováze.

V dalších dvou zmíněných povídkách (*Chudí lidé* – Jakub Halina, *Dobry člověk* – Jiří Hájek) je představen jedinec, ničím nevybočující z dobové představy rozšafného a mravně ušlechtilého člověka, který se dobře začleňuje do společenství lidí na venkově, ve vyprávění převažují rysy příznačné pro *biedermaier*. Naopak v blízkosti tohoto klidného typu se nachází postavy, které se dostaly do víru romantické zápletky (vysmívaná Andula, nebo Madla, která se vzepřela vůli rodičů a utíká před nechtěným ženichem). Celou situaci zklidňuje svým rozumným jednáním hlavní hrdina povídky, i tady panuje díky němu harmonie.

3.3 Chudí lidé

Povídka *Chudí lidé*, s podtitulem „obraz ze života“ byla uveřejněna na sklonku roku 1856 v katolickém kalendáři *Poutník z Prahy*.

Děj povídky se odehrává v městečku K., zřejmě v Červeném Kostelci, kde autorka strávila první roky po svatbě s Josefem Němcem. V povídce uplatňuje několik reálných faktů, jedním z nich je požár městečka v roce 1831, nebo postava kupce Hlouška, ve skutečnosti Hůlka. Zabývá se tehdejšími problémy venkova, úpadkem tkalců a kupců, vystěhovalectvím do Ameriky.

Dobrého člověka ztělesňuje svými kladnými charakterovými vlastnostmi především hlavní hrdina povídky, Jakub Halina, obklopen dobrými lidmi z lidových vrstev. Dobrota právě zmíněného lidu vyvrací tvrzení jednoho představitele vyšší pražské společnosti, uvedené na začátku povídky, že „sprostý lid je špatná, zlodějská luza“. Aby však vyniklo ušlechtilé jednání hlavního hrdiny, tedy Jakuba, v povídce se vyskytují i obyvatelé venkova, kterým v duši právě dobrota nepanovala, když nechápali myšlení a jednání Jakuba Haliny a jeho blízkých přátel. Halina šel ale těmito lidem příkladem a stejně jako Divá Bára mohl v důsledku zmírnit zlo ve společnosti.

Vypravěčkou příběhu v ich-formě je městská paní, přijíždějící do městečka K. Obraz ze života je komponován jako série scén, ale také vyprávěných obrazů, příběhů, ze života dobrých lidí, se kterými se paní setkává a kteří jí vyprávějí o svých rozmanitých životních zkušenostech, dozvídáme se tedy o osudech několika lidí, a výpovědi o nich vypravěč předkládá podobně, jako se to děje v žánru črty, „obrazu“, či jakési umělecké reportáže.

Paní se ubytuje u manželského páru obchodníků, manželů Hlouškových, díky kterým se i později seznámí s vojenským vysloužilcem

Halinou. Jak jsme již dříve zmínili, jedním z rysů ušlechtilého lidu je čistota. Manželé Hlouškovi bydlí v domě, který se od ostatních domů liší čistou úpravou, čistota a lesk jejich domu jsou velmi zřetelné. To je první zmínka, která nás seznamuje se životem Hlouškových.

Celé průčelí bylo bílé jako sníh; ...Pak se vyznamenával ještě zídkou, která celou šířkou domku zděna byla a bílými dlaždicemi pokladena. ..Síň byla asi jen dva kroky široká, ale zdála se širší, protože byla světlá, vybělená, bílými dlaždicemi vydlážděná. ..Zaklepavši na druhé, na pobídnutí, abych vešla, vešla jsem do prostranné, čisté světnice. ..⁹⁴ Rovněž tak čistá a světlá je síň, přes kterou se dostávají do pokoje „vyběleného jako křída“, kde bude paní bydlet.

U kolovrátku předla len domácí paní, vyznačující se baculatou tváří, ze které vyzařovala přívětivost a veselost. Domácí pán byl spíše střízlivé, hubené postavy, ale také „velmi dobrého vzezření.“

Protože Hlouškovým nedopřál Pánbůh vytoužené děti, vzali si na výchovu neteř Franclu, tím zároveň pomohli i jejím chudým rodičům. Dobrota jejich srdce je patrná ze skutečnosti, že krásnou dívku mají rádi jako svou vlastní, dali jí všechnu svou lásku a vychovali z ní dobré, pracovité, nábožné děvče. Z dialogu se dozvídáme, že jí rodiče přejí, aby se s pomocí Boží dostala do dobrých rukou.

Ale ať mi nikdo neřekne, že nemůže míti matka dítě ráda, když ho nezrodila. ... Já to vím podle sebe, a děvče nemá tak důvěry k rodné matce, jako ke mně; a sestře jsou také bližší ty, co má doma a s nimiž přivykla. – Můj starý aby měl jednou někoho k své ruce, vzal si chlapce jednoho na starost také od sestry.

Když se po první noci v novém obydlí svěruje vzácná paní se svým snem panu Hlouškovi, ten vyjadřuje své přesvědčení, že dobrých lidí je více na světě než zlých.

⁹⁴ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 159.

*„Zdalo se mi, že jsem přišla mezi samé dobré lidi,“ povídám. „Dej Pánbůh!“
přisvědčil domácí, „to je to nejlepší. Říká se: mezi dobrými lidmi že ráj. –
Věřte mi, paní, ono je přece více dobrých lidí na světě než zlých. – A kam by
se dělo, nemůže býti více koukole než pšenice; kdeže bychom se octli!“⁹⁵*

O domácích se povídalo, že jsou podivínové. Tato negativní vlastnost jim však byla prisouzena paradoxně za jejich pořádnost a neobyčejnou čistotu. Přísloví uvedené v textu uvádí věc na pravou míru: „Jakým kdo jest, to v jeho moci, a jak o něm se myslí a mluví, to v cizí, ..“⁹⁶ Hlouškovi byli zkrátka veselí, spokojení lidé, byli šťastní, že jim Pánbůh nadělil hodné děti i dobré živobytí. Skoupí byli pouze na ty, kteří si z žebráctví učinili řemeslo. Mysleli naopak na ty, kteří pomoc skutečně potřebovali, další našetřené peníze o Vánocích rozdělili mezi tři chudé rodiny. Konali tak tajně, neměli potřebu veřejného obdivu, což je šlechetná vlastnost.

„Máme se dobře, Pánbůh nám požehnává. Jakpak, kdybychom si každý den s něčím na ty vzpomněli, co nemají ničehož?“ A tak povstala ta pokladnice.⁹⁷

Seznámení s Jakubem Halinou proběhne při příležitosti, kdy paní hledá posla, který by doručil peníze a písemnost do jednoho místa v horách. Pan Hloušek se vyjádřil, že nezná ve městě bezpečnějšího člověka, za kterého by mohl ručit. Paní domácí zase přidává, že je to poctivý člověk, vtělená úslužnost a dobrota.

Jakub Halina byl vysoký, mohutný, sympatický muž. Jeho hlava byla nezvykle hezká. Oči byly modré, působící dobrým dojmem. Plet' vypadala svěže, hladce, skoro jako tvář dívky. Mladistvě působil i jeho jemný hlas. Nekorespondovaly pouze šediny.

⁹⁵ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 174.

⁹⁶ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 176.

⁹⁷ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 179.

Pozdravil, ale kdyby nás bylo více bývalo v pokoji, nebyla bych věřila, že ten mládenecký hlásek vyšel z prsou tohoto silného muže. Hlava jeho byla neobyčejně pěkná. Čelo vyklenuté, nad obočím as tři hlubší linie; z čela až do polovic hlavy nebylo žádných vlasů, ale vzadu a podél skrání byla lebka hustě šedinami obrostlá, které se mu v týle a za ušima stáčely v kroužky. Nos orličí, ústa pěkně stažená, pysky úzké a za nimi zdravé bílé zuby. Bradu trochu dohora vyhrnutou a uprostřed malý důlek, bradu to, která sluší tvářím ušlechtilého rázu. Plet' velice čistou, ba svěží jako u děvčete, s kterou jeho šediny ani nesouhlasily, oko modré jako nebesa, čisté, výrazu skoro dětinského. Překvapila a mile mne dojala jeho tvář, ale hlasu jeho nemohla jsem dlouho přivyknout.

Jakub je, podobně jako manželé Hlouškovi, považován za blázna, a to pro své příliš dobré vlastnosti. Je velmi hodný a poctivý, nadmíru spolehlivý a starostlivý. Vyniká i svou zručností, nikdo nenaseká tak přesně dříví jako on. *Tak jsem poznala Jakuba, poctivého nádeníka, kterému pod jeho hrubou halenou šlechetnější srdce bilo, než mnohému pod drahým suknem!*⁹⁸

Jakub odnesl dle dohody dané cennosti do hor, čtvrtý den se vrátil se psaním, ve kterém pán z hor velmi chválí jeho dobrotu, k paní. Je nadmíru poctivý, odmítá platbu od paní, když už jednu obdržel od adresáta z hor. Je přemlouván, aby si peníze vzal, když si ho paní najala, on přesto odmítne. *„Posel, kterého jste mi poslala s penězi a listem, je vzor správnosti a poctivosti, to jsem seznal.“ .. – „Přál bych, aby takových diamantů více bylo na světě mezi chudinou.“*⁹⁹

Je také velice pobožný, modlívá se ráno i večer, každý den chodí na mši svatou. Jen radost mu schází, nikdy se neusměje, v kostele za sloupem

⁹⁸ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 183.

⁹⁹ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 184.

dokonce pláče. Později se z vyprávění dozvíme, že důvodem jeho smutku je nenaplněná, nešťastná láska. Jeho milá totiž brzy odešla z pozemského světa. *Ale zato se dlouho modlívá ráno a večer; rád chodí každý den na mši svatou. Když nemá napilno, to ho můžete vidět každý den v kostele; klečívá v koutku za pravým sloupem a vždy pláče. Je vám to dobrý člověk; škoda, že se nikdy nesměje.*¹⁰⁰

Sestra výše zmiňovaného hrdiny se jmenuje Andula. Je tomu dávno, co se pomátla na rozumu, má křivou nohu a zvláštní, ošklivý návyk, směje se každou chvíli bezdůvodně. Musela s matkou dříve sloužit u bohatého rodu Martoňků, kteří se k ní chovali hrubě, musela dětem dělat cvičenou opičku, dokonce snad byla bita a z toho se rozvinulo její postižení. Bratr na ni však nezanevřel, stará se o ni, zná její povahu, dokáže ji ovládat a uklidnit, zaměstnává ji prací. Šetří pro ni také vydělané peníze.

*Měla velké černé oči, ale beze všeho výrazu; okolo úst divné trhání nervů a přes chvíli se zasmála. Kdo tomu nebyl uvyklý, až nemile ho dojal ten studený, prázdný řehot. Když pak ji Jakub okřikl: „Andulo, pamatuj se!“, tu hned přestala. Při práci mu ale statečně pomáhala; byloť vidět, že i s ochotností.*¹⁰¹

Navzdory postižení, které Andula kvůli Martoňkům utrpěla, a nejen ona, i otec s matkou byli uzurpováni, při požáru města pomohl Jakub zachránit této neohleduplné rodině některý majetek. Má dokonce v oblibě Martoňovic dceru Florinku, což svědčí o otevřenosti a láskyplnosti Jakubova srdce. Ta byla od raného věku vychována u jiných lidí, zůstala proto nezkažena.

Jakubova laskavost, obětavost a nápomocnost v každé situaci, nehledě na to, jak jeho rodině někteří lidé ublížili, nezná meze. Při požáru pomohl schovat viníka, myslivce. Učinil tak, neboť má dobré srdce.

¹⁰⁰ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 185.

¹⁰¹ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 186.

Jakub jako dobrý přítel, poctivý člověk a správný dělník byl oblíben u Hloušků, stejně tak i na faře. Jiní lidé ho příliš neznali, proto si neuměli vyložit jeho dobrosrdečné chování a mluvili o něm jako o bláznu. Jakub ale obětavě pomáhal všem lidem z městečka K. Tajně se snažil pomoci v noci na úkor vlastního spánku i místnímu postaršímu hrobaři, aby neztratil službu, jde vidět, že je Jakub velmi úslužný, až by se rozdal. Činí tak z vlastního přesvědčení pro dobro lidí, s pomocí Boží. Jindy zase přenesl děvčata, včetně Florinky a vzácné paní, přes řeku.

On ale každému byl úslužný, ku každému upřímný. Když nastaly pršky, sněhy, bláta, tu ho bývalo vidět každé poledne a večer, jak přenáší děti ze školy přes bláto a vánice na náměstí. Tu zase pomohl donést staré babičce kolovrat, vida ji vléci se s ním do přástvy, tu těžké ženě vody sám nanosil. Všeho toho on si povšimnul, jakkoli se zdálo, že jde s hlavou sklopenou; kde třeba bylo úslužné ruky, nebylo rychlejší nad Jakubovou.¹⁰²

„Jak Pánbůh dá. Dělán, co jsem si umínil, sloužím Pánubohu a lidem, jak umím a mohu, a prosím Boha, aby tu moji službu pokorně přijal, když už nemohu být více platen.“¹⁰³

Z rozhovoru Jakuba s vzácnou paní o Florince z rodu Martoňů, který ublížil mnoha lidem, zlo bylo pácháno i Jakubově rodině, je patrné, že je Jakub nemstivý, věrný víře a Božím zákonům.

„To je dobré děvče!“ – „Vid’te, vzácná paní, vid’te, dobrá je, a milá. Oh, já bych pro ni do ohně šel,“ s velikou horlivostí řekl Jakub. – „Vy se tedy, Jakube, nehněváte na tu rodinu, dokonce ne?“ – „Ne, ne! Vždyť se každý den modlíme, ,O d p u s ť n á m n a š e v i n y‘ – musímeť tedy i my odpouštět.“¹⁰⁴

¹⁰² Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 200.

¹⁰³ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 202.

¹⁰⁴ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 204.

I tento dobrý člověk měl však dříve své nedostatky. Dobrotu ukrytou hluboko v jeho srdci pomohla probudit láska dívky Marietty, což se dozvídáme z Jakubova vyprávění o své milé. Než potkal tuto dívku, které zachránil život, byl rozhodnut se Martoňům za své rodiče i zuboženou sestru, pomstít. Mariettina životní moudrost přivedla Jakuba na správnou cestu. Naneštěstí však brzy zemřela, od té doby se už nikdy neusmál.

*Pánbůh že chce, aby lidé vespolek žili, jako by na jednom chlebě žili, aby si odpouštěli – a ne aby se nenáviděli. Já si vzpomněl na Martoňovic a začervenat jsem se.*¹⁰⁵

*..., když mi ruku podala, viděl jsem, že tomu tak, a více mne její láska povýšila, než kdyby mne byli vysadili na trůn. Před obrazem Rodičky boží vyznal jsem se jí ze všech svých chyb a zlých náklonností, slibuje, že se vynasnažím být čím dále tím lepším, abych se jí hodným stal.*¹⁰⁶

Jakub byl člověk spokojený, obětavý, rád pomáhal ostatním, pomoc druhým bral téměř jako své poselství. Díky tomu že konal dobro, byl šťastný. *Odlesk onoho rájského poklidu, který spočíval ve srdci Jakubově, neodrážel se jen na jeho tváři, ale i ve všech jeho činech, jenže ho málokteré oko pojalo. – Také v jeho chaloupce jsem byla. Měl malou květnou zahrádku při ní a zdě byly obrostlé bobem. Uvnitř bylo sprostě, ale čisto.*¹⁰⁷

Jenom díky Jakubově zřejmosti se mohla vdát jeho oblíbená kamarádka Florinka. Našetřil jí totiž potřebné peníze na svatbu a živobytí. Činil tak ale opět v tajnosti, nepotřeboval veřejný obdiv, což je obdivuhodný čin, který svědčí o jeho upřímnosti a šlechetnosti.

„Jen to přijměte! Dar ten je dávno, jak vidíte, vaší nevěstě přichystán. Pochází od nejšlechetnějšího srdce, které znám, které miluje Florinku i vás.“

¹⁰⁵ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 215.

¹⁰⁶ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 217.

¹⁰⁷ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 219.

.. *Paní, já si to vždy myslel, že je ten člověk lepší než my všichni dohromady.*
.. *A zůstalo to při nás. Žádný netušil, že ten nepatrný Jakub v haleně jest ono šlechetné srdce.*
.. *Jakub byl také mezi hostmi, ale stál u svého sloupu pokorně, jenže ve vojenském šatu. Tvář jeho zářila neobyčejnou radostí a z oka padala slza za slzou.*¹⁰⁸

Tak se Florinka za pomoci Jakubovy šťastně vdala a odešla s manželem do jejich nového domu. Jakub zůstal se svou sestrou v rodném domě a i nadále sloužil lidem.

„*A Jakub?*“ *ptala jsem se ho. „Nechce opustit svou chaloupku a sestru, která často stůně. To víte, co vždy říká: ‚Budu sloužit Bohu a lidem, až dosloužím!‘*“¹⁰⁹

Jakub Halina je dobrý, poctivý, skromný a nadmíru pracovitý člověk. Je velice obětavý pro druhé, svou dobrosrdečnost a laskavost nevystavuje veřejnosti na obdiv, svědčí to o šlechetnosti jeho srdce. Činit dobro pro druhé bere jako jakési poselství, tato činnost ho naplňuje a činí šťastným. Je to člověk citlivý, upřímný, který se řídí božskými zákony. K spravedlivému chování ho vedl vždy jeho otec.

Jakubův ryzí charakter se ale projevil teprve později. Dobrota ukrytá v jeho nitru vyplula na povrch díky životní moudrosti a lásce, kterou poznal prostřednictvím dívky Marietty. Ta mu také pomohla překonat touhu po pomstě jednomu měšťanskému rodu, který Jakubově rodině napáchal neskutečné zlo. Toto je velmi zřetelné na sestře Andule, která přišla kvůli jmenované rodině o rozum, směje se bez příčiny. Bratr však na sestru nezanevřel, chová se k ní hezky, stará se o ni, šetří pro ni peníze. Dokonce pomůže zmiňovaným měšťanům při velkém ohni v městečku.

¹⁰⁸ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povědky. Praha: NLN, 2002. S. 222-224.

¹⁰⁹ Němcová, Božena: Chudí lidé. In: Povědky. Praha: NLN, 2002. S. 225.

Jakub pocházel z chudé rodiny, byl dobře vychován a nezkažen pozlátkem. Jeho kladný charakter je rozvíjen také dobrými lidmi, kterými je obklopen a se kterými se setkává.

Prostřednictvím zobrazené dobroty Jakuba Haliny vychází najevo nepoctivé a povrchní jednání společnosti, které bylo na denním pořádku. Společnost nazývá Halinu bláznem, neboť nezná slušné, poctivé jednání. Nikdo by jistě neodmítl druhou nabízenou platbu, jen dobrák, skromný a ohleduplný Jakub. On je také nadmíru obětavý a nápomocen druhým, u ostatních bychom asi pomoc hledali marně.

Jak již bylo řečeno, povídka nese typické rysy *biedermaieru*, ale nacházíme zde také motivy příznačné pro romantismus - postava Anduly, která se ocitá na okraji společnosti a je vysmívána, ale tento romantický prvek je tlumen charakteristickým morálním chováním „dobrého člověka“ Haliny, který se svou sestru snaží do společnosti začlenit. Jde tady o ovládnutí vášní, typických pro romantického hrdinu, a podtržení ctností, ceněných v životním způsobu *biedermaieru*.

3.4 Dobrý člověk

Povídka byla uveřejněna v časopise *Posel z Prahy* roku 1858. Autorka propojila obraz dobrého člověka s problémy tehdejší české společnosti, které se dotýkaly českého služebnictva a učedníků. Objevuje se motiv cesty, velkoměstský ruch, těžký život českého lidu - a zvláště pak nelehké začátky mladých lidí - ve Vídni, vlastenectví.

Dobrého člověka představuje především vozka Jiří Hájek, na kterého zaměříme hlavní pozornost (ostatně jeho povahu napovídá už nadpis), ač jeho milá Madlenka vyniká rovněž kladnými vlastnostmi. Dvojice je obklopena dobrými lidovými postavami, které s nimi soucítí a pomáhají jim, zvláště Madlenčinou tetou a paní Kateřinou ve Vídni.

Obchodní trasu od Náchodu k Vídni křižoval od nepaměti pantáta Hájek, který byl u lidu více oblíben, než pán v kočáře. O jeho věhlasu svědčí i fakt, že ho ve Vídni nazývali velkým českým vozkou.

Lidé si o něm říkali, „Ten Hájek, to je člověk, jako obr!“ Měl totiž vysokou, rozložitou postavu, jak se na řemeslo vozky sluší. Jeho tvrdší rysy naznačovaly ráznou povahu, ale jeho jasné modré oči prozrazovaly dobrotu v srdci.

Byl Hájek muž vysoký, mohutných oudů, jak se k jeho zaměstnání dobře i příslušelo. Vysoké jeho čelo a široká brada s hlubokým důlkem ukazovaly na ráznou povahu, v jasných modrých očích bylo ale také viděti velikou dobrotu srdce. Když se smál, objevily se dvě řady silných bílých zubů jako zed'. – Vlasy tmavokaštanové nosíval přistřižené jak se říká „podle rendlíku“. ..¹¹⁰

Hájek byl poctivý, úslužný, obětavý člověk, milosrdný, pomáhal nezištně. Bral na vůz i cestující, kteří si svezení nemohli jinak dovolit, vozil mladé učně do Vídně a tam jim také vždy doporučil dobrého pána, aby se nedostali do špatných rukou. Konal tak z vlastního přesvědčení, nebyla to jeho povinnost. Přesnost a řád vládly jeho řemeslu. Lidé jej měli rádi a úspěch mu přáli. Říkalo se o něm:

.. „A jakou on to má správu. Vůz jako ze soustruhu, koně, jen to jiskří, a nákladu, až všecko praští!“ – „Přáno mu, je to dobrý člověk,“ říkávalo se ale vždy, když byla řeč, jaké má v povoznictví štěstí.

.. Ale ono je pořádku takových milosrdných a nezištných lidí, jako byl pantáta Hájek, který vida po silnici takové ubohé vandrovníky jíti, na vůz je bral, po cestě živil a ve Vídni ještě na místo zavedl, jak to od otce již vídal, když s ním co mladík někdy do Vídně jezdíval, kamž starý obyčejně plátno vozíval.¹¹¹

¹¹⁰ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 316.

¹¹¹ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 317-318.

K úslužnému chování ho vedl již jeho táta, rovněž dobrosrdečný vozka, díky kterému se naučil i potřebný německý jazyk, a ten vždy synovi říkal: „*Co dobrého uděláš, to nikdy nepočítej – to je jinde zaznamenáno!*“ říkával Jiříkovi, a Jiřík podržel slova ta v paměti.¹¹²

Jiřík měl rád své koně a choval se k nim velmi ohleduplně. Již tady je zřetelná jeho dobrá duše a správné vychování. Koňstvo nebyla levná záležitost, ale raději si připlatil za více koníků, než by nechal dřít jednoho. To jim šlo tedy tahání lehce, jako by ani náklad nevezli. Rád měl také svého bílého psa, kterého jednou našel v zuboženém stavu a zachránil mu život. „*a kdyby to i více stálo, mám zato radost, když vidím, jako moji koníci lehko si před vozem vykračují, jako by náklad ani nevezli; to by mne netěšilo, vidět dobytek se trmáceti a ztěžka tahat, abych ho musel vždy jen tlúčením pohánět.*“¹¹³

Jiří uměl velmi slušně s děvčaty mluvit, lépe než jiní chlapci, ale žádná nebyla mu tak milá, aby si ji vybral za nevěstu. To se změnilo ve chvíli, kdy potká Madlenku. Madla je roztomilá, velice pohledná dívka. Je usměvavá, veselá, dobrosrdečná a pracovitá, rychle se dokáže všemu přiučit. *Bylať ale Madlena děvče jako květ. Oči měla černé jako žár a obočí, jako by je namaloval. – V líčku dva důlky – a malou bradičku zarůžovělou, jako lístek z poupěte růžového. – Ústa malá a rty trochu vyhrnuté, červené, svěží jako malina. Nad širokým čelem sílu světlohnědých vlasů, kteréž se jí sotva v žíhonu držely.*¹¹⁴

Madla musela utéci do Vídně, aby se vyhnula svatbě s hrubým mlynářem, ke které ji nutil nevlastní otec. V útěku ji podporuje její laskavá teta, sestra zesnulého Madlenčina otce, ač nerada, protože dívku dlouho

¹¹² Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 318.

¹¹³ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 319.

¹¹⁴ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 333.

neuvidí, ví však, že není jiné řešení. Starostlivá teta chystá dívce všechny potřebné věci na cestu, ze scény je zřejmé, že ji má velmi ráda, chová se k ní jako k vlastní dceři. Ta také své neteři doporučí spolehlivého a dobrého vozku Hájka.

Ten si roztomilou slečnu ihned oblíbí, dokonce jí výjimečně nabídne své místo na voze. Stará se o ni během cesty jako o sestru. Již zpočátku cítí jakési potěšení z její blízkosti, později si uvědomí, že má Madlenku moc rád. Náklonnost je vzájemná, loučení nebude snadné ani pro jednoho.

Když tak dlouhou chvíli do krajiny se dívali oba, Madla i Hájek, vztáhl Hájek pravou ruku – v levé držel uzdu – po Madlenině levé, řka hlasem přidušeným: „Madlenko, až se bude slunce k západu sklánět, budem ve Vídni – a rozloučení.“ „Bože, už ve Vídni!“ ulekla se Madla. „Mně se nikdy ta cesta nezdála tak krátká a nikdy jsem tak rád – a tak nerad koho do Vídně vezl jako vás, Madlenko.“¹¹⁵

... – Hlas jeho byl tak dojemný a tvář prozrazovala tolik upřímné dobroty, že Madlena mimovolně tvrdou ruku k jeho srdci přitiskla. „Nemohu, Hájku, nemohu! zavrtěla hlavou a oči se jí zalily.“¹¹⁶

Starostlivý Hájek svěří ve Vídni Madlu do služby své známé, Kateřině. To je velmi chápatelká, laskavá žena, která ve Vídni dříve sloužila, provdala se a zůstala tam. Teď pomáhá lidem ze svého kraje, kteří do nevládného velkoměsta přijedou. Hájkovi i Kateřině je vděčná za jejich dobrotu spousta mladých lidí.

„Což je o mne, budou-li jen chtít ony mými dcerami býti,“ usmála se Kateřina. „Pak ovšem přestává vše. Kdyby vás nebylo, já bych si tu starost nemohl vzít na sebe. Je to příliš drahé zboží, než abych je, přijeda sem, na ulici vysypal a náhodě přenechal, kdo po něm hmátne; dělal bych si z toho

¹¹⁵ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 343.

¹¹⁶ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 344.

svědomí.“ „*Nechci vás chválit, Hájku, ale jářku, když by bylo více tak svědomitých a bližního svého milujících lidí jako vy!*“ *pravila paní Kateřina, položíc plnou ruku svou na Hájkovo rámě.*¹¹⁷

Kateřina doporučila Madlu do služby jedné rádoby pobožné a dobré paní, u které se jí vedlo velice zle. Tady je zřetelná neupřímná víra v Boha. Paní se uměla věrohodně přetvařovat, aby vypadala ve společnosti hezky, ve skutečnosti se chovala ke svým sloužícím nevlídně a jedovatě. Českým lidem nejvíc opovrhovala, už vůbec nesnesla, aby si její služebná zpívala českou píseň. Protože byla ale Madla vytrvalá a dobrá, dokázaly její všechny dobré vlastnosti postupně alespoň trochu změnit paní v lepšího člověka. Hraná pobožnost městerské paničky stojí v kontrastu s upřímnou vírou Madlenky.

Ne příliš dobře se protloukal velkoměstem také Madlenin bratr, Vavřinec. Ve Vídni se ale konečně po mnoha letech setkali a nakonec spolu odejdou domů.

*Poznala ale Madla záhy, že není vše zlato, co se svítí, ani svato, co se vidí. Pod zevnější uhlazeností, líbezností a citlivostí kryje se začasť největší sprostáctví, surovost a prázdnota srdce. Tak to bylo i u paní, u níž Madla sloužila. – V společnostech, před cizími, nebylo cituplnější, milostnější paní nad ni, podomácku ale byla jiná.*¹¹⁸

Hájek i Madla na sebe vzájemně, odděleni velkou dálkou, často intenzivně mysleli. Jiří byl velice skromný člověk a nebyl si jist, zdali by takové roztomilé, krásné děvče takového nemotorného, nehezkého muže chtěla. Byl si však jist, že kdyby byla jeho ženou, dal by jí všechnu svou lásku a snesl modré z nebe. Hájek překonal statečně obavy a za svou milou se vydal pro odpověď. Přišel ve správný čas, ochránil Madlu před mlynářem, který ji ve Vídni vyhledal a rozhodl se jí pomstít. Ještě že byl Hájek robustní postavy,

¹¹⁷ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 349.

¹¹⁸ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 370.

nežádaný mstitel se lekl a utekl. Zamilovaná dvojice si po nešťastném incidentu konečně vyzná lásku.

„Madlenko, já tě mám rád, tak rád – že to ani vypovědít nemohu. Vezmi tu ruku a s ní vše, co mám a co jsem. Je tvrdá, ale měkce tě povede a pro tebe jen pracovat bude.“ ... „Jiříku, tys mně nejmilejší na celém světě a žádný jiný!“ A vyřknuvši to, skryla uzardělou tvář na jeho prsou. I sevřel ji v náruč a líbal, a byl by ji tak líbal a objímal věčně věkův!¹¹⁹

Za pár dní se konala svatba Madlenky a Hájka, dvou českých vlastenců, kteří se po obřadu navrátili do své rodné země.

Když si Hájek krásnou ženu na vůz vysadil a vedle ní sedl, a bujné koňstvo k české straně obrátilo, utřel poslední slzu s líce Madlina a bohatším cítil se býti krále. Ačkoliv přátelé smutně za vozem hleděli, přece přisvědčil i bratr Vavřinec, když paní Kateřina pravila: „Přejme mu ji, je dobrý člověk!“¹²⁰

Jiří Hájek je poctivý, laskavý, obětavý člověk. Pomáhá nezištně všem, kteří pomoc potřebují. Je skromný, citlivý, citově bohatý, pro svou vyvolenou by udělal vše, co by jí na očích viděl. Ačkoliv navenek působí rázně, je to uvnitř velmi dobrosrdečný člověk.

Protikladně k němu působí paní ve Vídni, ke které se dostala jeho milá Madla do služby. Vnější vzhledem a chováním působí vlídně a dobrácky, ale jedná se o hrané, neupřímné chování, ve skutečnosti je zlá. Dokáže ji částečně změnit k lepšímu hodné české děvče. Autorka zpodobňuje těžkou situaci služebnictva a učňů, kteří se vydají do Vídně. Velkoměsto je plné nebezpečí a nástrah, vlídní lidé se zde najdou jen zřídka, a podaří-li se to tedy, jedná se o český lid.

Krásná, jemná dívka Madla je Jiřímu v povaze podobná, je dobrosrdečná, upřímná, hodná. Má si vzít na příkaz nevlastního otce

¹¹⁹ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 402-403.

¹²⁰ Němcová, Božena: Dobrý člověk. In: Povídky. Praha: NLN, 2002. S. 403.

nevlídného mlynáře, s kterým by se, co se týká majetkových poměrů, neměla zle. Pro ni není důležitý majetek, ale láska, upřímný cit a souznění duše. Na útěku do Vídně potká Hájka. S Jiřím se do sebe zamilují, zpočátku se obávají si lásku vyznat. Svě obavy jim pomůže překonat upřímný, velký, vzájemný cit, příběh končí šťastně svatbou.

V okolí Madleny a Hájka se nacházejí dobří lidé, ochotni také pomáhat. Je to jednak Madlenčina teta, a druhou vlídnou duší je Jiřího známá, Kateřina. Obě tyto ženy se podílejí na pomoci v překonání překážek v životě těchto ústředních postav.

Jiří Hájek plní kromě své práce vozky ještě další funkci. Tím, že nezištně pomáhá mladým českým lidem na cestě do Vídně, a poté i v tomto velkoměstě se uplatnit, doporučí dobrého pána, tak tímto jednáním jde příkladem a tudíž pomáhá vychovávat český lid k dobrotě a ohleduplnosti k druhým. Kdyby tak neučinil, mládež by se mohla dostat do špatných rukou a zle dopadnout. Společnost je tak díky němu vedena správným směrem.

Povídka vyznívá vlastenecky. Český lid si rád ve Vídni zpívá české písně, navštěvuje zde také český kostel svatého Jana Nepomuckého. Madlenka často vzpomíná na svůj rodný kraj a zvyky zde pěstované, na přátelské rozprávky a pozdravování mezi chasou na vesnici, na zvonění stáda krav, na domácí zahrádku. Potkají-li se ve Vídni čeští krajané, radují se z české pospolitosti, zapějí spolu radostnou píseň, je zobrazena potřeba vzájemného kontaktu českého lidu, který se po letech strávených v cizině, rád vrací domů.

I v této povídce najdeme romantické motivy, související především s příběhem Madlenky, krásné a dobré dívky, která se vzbouří proti vůli své rodiny a s pomocí tety tajně unikne před nechtěným ženichem do Vídně. Obzvlášť dramaticky se jeví scéna, kdy potenciální ženich, mlynář, Madlu ve Vídni vyhledá, aby se jí pomstil. Již se schylovalo k tragédii, když do domu,

právě v nejvyšší čas, vešel Jiří Hájek, který Madlu zachránil od pohromy a současně jí po zažehnutí nebezpečí vyznal lásku. Tato konfliktní situace podtrhává ještě více ctnosti „dobrého člověka“ Jiřího Hájka. Je to hrdina, jenž odpovídá svými ušlechtilými rysy a svou klidnou povahou, také svým začleněním v domácím prostředí, představě biedermaieru. Hájek pomohl své milé v nesnázi, osvobodil ji od vyhroceného konfliktu, což je typickým prvkem romantismu. Situace tak díky Hájkovi nezašla do romantické krajnosti, skončila šťastně.

4 Znaky postavy „dobrého člověka“ v povídkové tvorbě B. N.

Božena Němcová zachytila ve svém díle typ dobrého českého člověka a s ním i vizi lidské dobroty a lásky. Dobrý člověk v díle Boženy Němcové se chová přirozeně, je obětavý, pracovitý, citově bohatý.

Je také skromný, nese pokorně svůj nelehký osud, nenaříká, naopak se snaží být aktivní ve zlepšení svých životních podmínek. Autorka jej často staví do problémové situace, kterou je nucen převážně sám, nebo s podporou svých nejbližších, řešit. Hrdinové pochází převážně z chudých poměrů a z neúplné rodiny, mají pouze jednoho rodiče. Tato skutečnost jim ale naopak dává, jsou to lidé skromnější, než ostatní a stateční, ví, že si musí v každé situaci poradit sami. Dobří lidé pomáhají nezištně bez přemýšlení druhým, často nehledě na následky, které pak musí za pomoc snášet. Jsou to lidé dobrosrdeční, upřímní. Nikdy by je nenapadlo se přetvařovat, mstít se, nebo někomu něco závidět, naopak, i když sami mají málo, myslí na druhé a rozdělí se.

Dobrý člověk svým charakterem, morální hodnotou a životní moudrostí převyšuje představitele různých společenských tříd. Je zobrazen každodenní život postavy, ale důležitý je zvláště její přístup k životu a způsob myšlení, jednání. Postavy dobrých lidí jsou výjimečné díky svým kladným vlastnostem. Upřímná víra prostých lidí stojí obvykle v kontrastu s hranou, přetvařovanou vírou měšťanských paniček.

Dobrý člověk žije v souladu s přírodou, je čistý v nitru, nezkažený, stejně jako přírodní tvorové. Často stojí sám v kontrastu se společností, která je falešná, zkažená, hrabivá, zlá. To proto, aby mohla vyniknout jeho výjimečnost a kladné vlastnosti. Postava dobrého člověka se nikdy neztotožňuje se společností, odmítá se dívat jejíma očima, proto nese rys jinakosti. Výjimečné vlastnosti hrdinů pomáhají odhalit falešnou morálku

některých exponovaných členů společnosti. Dobrý člověk jde vždy příkladem, ctí lásku k bližnímu, pomáhá druhým, aby také našli správnou životní cestu.

Český národ je zobrazen ve své pospolitosti, zvláště v cizině a zlých časech se dokáže národ semknout. Jasná je láska českého lidu k rodné zemi.

Než se pustila Božena Němcová do díla, cestovala, studovala národ, sledovala jeho každodenní život, zvyky. Zkoumala charaktery a typy lidí, přemýšlela o sobě i o společnosti, teprve poté se dala do literárního tvoření.

Božena Němcová nepůsobí na čtenáře ve svých povídkách napínavým dějem, někdy se třeba uplatňuje minimální dějová zápletky, která slouží sepětí postavy s prostředím,¹²¹ zvláště se ale uplatňuje detailní vnější charakteristika dobrých postav. Pokud se v povídkách děj vyskytuje, často je to situace, kterou prožila, nebo o které slyšela vyprávět. Lidé a jejich lidový svět je zpravidla předmětem vyprávění, jeho jednotlivosti- způsob myšlení, odívání, zvyků, mravů, forma bydlení, práce, tradovaná vyprávění, pověry a zvyky jsou zachyceny popisem, scénou, dialogem, charakteristikou, komentářem.

Některé povídkové postavy formovala Němcová svou tvůrčí fantazií podle reálných modelů, někdy je povídková postava téměř ztotožněna s postavou reálnou, jindy je reálná postava jen vodítkem k vytvoření postavy v povídce. Předlohou jedné povídkové postavy se často stává i více lidí, se kterými se setkala, a jejichž vlastnosti pak slučuje pro hrdinu tak, aby to odpovídalo její představě povídkového hrdiny.

¹²¹ *Lexikon české literatury: Božena Němcová. In: Osobnosti, díla, instituce. 3. Sv. I, M-Ř. M-O. 1. vyd. Praha: Academia, 2000.*

Závěr

„Vskutku najde se více rovnosti, svornosti a bratrské lásky na venkově, mezi selským sprostým lidem, nežli ve městech mezi vzdělanci, kterým vždy jen v ústech vězí, ale málokde ji všickni skutkem dokazují!“¹²² uzavírá své pozorování sama Němcová myšlenkou, která doprovází její povídkové dílo.

Bakalářská práce se zaměřila na pojetí dobrého člověka a jeho charakteru v povídkách Boženy Němcové. Dobří lidé v díle spisovatelky mají podobné vlastnosti, které autorka rozvíjí v rámci rozmanitých životních situací.

Dobří lidé mají pouze kladné vlastnosti, o kterých se dozvídáme prostřednictvím chování, jednání, výstavby dialogů, scén, situací, ve kterých se nachází. Detail hraje v povídkách důležitou roli. Pomáhá vykreslit tvář, každodenní činnost, obydlí, pracovitost i citový vztah ke všemu živému.

Jsou to lidé dobří, dobrosrdeční, ryzího charakteru, schopni hlubokého upřímného citu. Žijí v souladu s přírodou, jsou ve svém nitru čisti, nezkažení. Svůj nelehký život vedou pokorně, sami se aktivně snaží o zlepšení svých životních podmínek. Jsou obětaví, pomáhají druhým bez pomyšlení na odměnu, dělí se s druhými, ačkoliv sami mají málo. Soucítí tedy plně s druhými a pomáhají nesobecky. Jsou skromní a štěstí z nich vyzařuje i bez hmotných statků.

Dobry člověk stojí často v protikladu ke společnosti, která je zkažená, zlá a hodnotí lidi pouze podle materiálního bohatství. Jsou to lidé z vyšších vrstev, měšťané, panské úřednictvo. To jsou naopak lidé zlí, bezcharakterní, sobečtí, neupřímní, bezcitní. Jsou to postavy vedlejší, které vytváří kontrastní prostředí pro zobrazení ideálního charakteru dobrého člověka.

¹²² Vlček, Jaroslav: Němcová r. 1848. In: Kapitoly z dějin české literatury. Praha, Čs. spisovatel, 1952. S. 228.

Je naštěstí obklopen i lidmi dobrými, kteří mu pomohou v jeho nesnadné cestě životem. Dobrý člověk ztělesňuje ideál lidství v člověku, dokáže milovat, ctít bližního svého, vyznávat pokorně a upřímně víru v Boha. Je to člověk hodný, nemstivý, nezkažený. Prostý, chudý, lidový člověk často převyšuje svým morálním kreditem lidi z „lepších“ kruhů. Svým příkladným životem může přispět ke zmírnění zla v celé společnosti.

Autorka staví dobrého člověka do obtížné situace, kterou musí zpravidla vyřešit sám, nebo s pomocí nejbližších. Pochází často z chudé rodiny, bez jednoho rodiče, o to více je ale tento člověk pokornější a dokáže si vážit života. S postavou dobrého člověka jsou spojováni obvykle lidé chudí, čeští venkované, kteří jsou pracovití, poctiví a přirození ve svém češtví, milují své rodné místo.

Němcová představuje ideálního člověka jednak ze své víry, že většina lidí je dobrých, prostřednictvím povídek také zobrazuje tehdejší společenskou situaci.

Jaroslav Vlček o Němcové napsal: *„Ne na sebe pomýšlí, ne svou krutou tíseň a své osobní neštěstí umělecky zobrazuje spisovatelka; ona je apoštolem všech chudých, ponížených, trpících: chudých hmotně, ponížených společensky, trpících tělem i duchem.“*¹²³

Autorka nepíše o svém životě, o svých strastech. Prožila však také velkou bídu, jako její postavy. Povídky z let padesátých vznikly za nelehké životní situace. Její muž byl bez práce, rodina bez příjmu, bez chleba. Rodina Němcova žila ve velké nouzi, navíc byla spisovatelka hodně nemocná. Některé povídky psala na objednávku, ale často se honoráře nedočkala. A přesto její povídky vyznívají optimisticky, bez strasti, která by vycházela z její osobní pozice. Její nesnadná životní situace a hořká zkušenost s bídou našly zadostiučinění ve snu o svobodném člověku a budoucím šťastném

¹²³ Vlček, Jaroslav: Němcová r. 1848. In: Kapitoly z dějin české literatury. Praha, Čs. spisovatel, 1952. S. 229-230.

životě. Jejími hrdiny jsou lidé z venkova a jejich každodenní život a jeho slunné i stinné stránky. Nepíše o sobě, ale o lidech. Zastává se chudých, zavržených. Venkovské prostředí je nazíráno zvláště z hlediska sociálních vztahů.

Společnými rysy hrdinů jsou dobré srdce a láska k bližnímu. Přínos jejího výchovného díla spočívá v poselství lidem, naznačuje cesty, kterými se má lid dát, aby byl duševně spokojen. Svými povídkami upozorňuje, aby se k sobě lidé chovali slušně, aby ctili morální zákony a aby lid zůstal svůj, ve své přirozenosti. Přináší nám jakýsi model ideálního lidství. Vztáhnuto na dnešní svět, abychom si sebe navzájem vážili, žili bez přetvářky, byli si navzájem nápomocni a ctili život. Možná poskytuje také poselství zámožným, aby neopovrhovali chudými, aby dokonce pomáhali, kde je třeba, možná vzdělaným, aby vzdělávali nevzdělané a abychom otevírali oči před těmi, kteří to potřebují.

Již mottem ke stěžejnímu dílu *Babička*, jehož titulní postava je vzorovým modelem „dobrého člověka“, vyjadřuje autorka názor, že chudí a nuzní mají někdy větší bohatství (nemateriální), nežli sami bohatí: *„Nuzní nejsou tak ubozí, jak se domníváme; jejich skutečný ráj je větší nežli náš domnělý!“*¹²⁴

Autorka zobrazuje lid, se kterým se setkala, který soustavně studovala. Ze setkání s lidem čerpala inspiraci, vzory postav brala ze života nebo z vlastních a rodinných vzpomínek. Postavy jsou však značně idealizované. Ideální rysy lidu svědčí o představě lidu, který má ztělesňovat určité hodnoty a povídky tak mají být jakýmsi zprostředkovatelem, aby si lid tyto hodnoty uvědomil. Podobně s tímto záměrem idealizovala George Sand: *„Proč jsem neměla načrtnout co nejprůvětivější a co možná nejserióznější portrét, jemuž by se všichni inteligentní a dobří dělníci zatoužili podobat? Odkdy je román*

¹²⁴ Vlček, Jaroslav: Božena Němcová. In: Kapitoly z dějin české literatury. Praha: Čs. spisovatel, 1952. S. 230.

*nutně obrazem toho, co je, tvrdé a studené reality lidí a současných věcí?... Vynasnažila jsem se ho vykreslit takového, jakého bych si přála, takového, jaký by měl podle mě být.*¹²⁵

Snad právě B. N. jako jediná u nás tolik vyzdvihuje dobro a kladný charakter lidí. Víra v dobro a kladné jednání osob by se dle mého názoru měly více a častěji objevovat v beletrii i médiích. Jde přece o ovlivňování čtenářů. Nebyl by svět brzy lepší a klidnější, kdybychom kolem sebe měli hodně kladných hrdinů a kladných vzorců jednání, než jen záporných postav a činů?

Přínos Němcové nespočívá jen v poselství lidem, jak se mají chovat, z literárního hlediska oceňujeme umělecké zpracování. Prostřednictvím povídek, ač značně idealizovaných, se dnešnímu čtenáři naskytne částečný pohled na tehdejší lid, na prostředí, ve kterém žil, na zvyky, které se pěstovaly, získá náhled na mravy 19. století. I v tom spočívá dle mého názoru ohromný přínos.

*„Kdož by si nepřál být mladým, ačkoliv nevím, chtěla-li bych stejné živobytí prožít – ne, já kdybych chtěla volit – tedy bych si přála narodit se znovu as za dvě stě let – anebo ještě později – neboť nevím, bude-li do té doby takový svět, v jakém bych já chtěla žít s rozkoší...”*¹²⁶

To je úvaha Němcové, která vznikla asi před 150 lety, tedy ještě nenadešel přesně čas, ve kterém by se znovu chtěla narodit. Ale byla by spokojená, když vidíme, jakým směrem se dnešní svět ubírá? Dnes se nám v podstatě žije dobře, bídu, jakou měli lidé dříve, vesměs neznáme, ale zato přibylo korupce, násilí. Situace se opakuje v tom, že bohatí světu vládnou a střední vrstva přežívá. Lidé v dnešním světě také často hodnotí podle majetku a morálka a slušné chování, to jim většinou nic neříká. Jak by se asi Božena Němcová v dnešním světě cítila, jak by se k situaci vyjádřila? Můžeme se jen domnívat.

¹²⁵ Hrbata, Zdeněk: Romantismus a Čechy. Jinočany: H&H, 1999. S. 75.

¹²⁶ Čeňková, J. – Osvaldová, B. : Žena, která předběhla dobu. In: Lidové noviny, 28.1. a 29.1. 2012, příloha Relax.

Jisté je, že své myšlenky ubírala i daleko do budoucnosti a svými obavami, zda bude svět za dvě stě let vůbec lepší, než byl ten, ve kterém žila, dokazuje, že uvažovala nadčasově a celé její poselství přichází symbolicky právě včas.

Němcová byla pozorná žena, která měla postřeh, smysl pro vyprávění, smysl pro detail. Měla schopnost udržet ve své paměti každou jednotlivost, kterou viděla, nebo slyšela z vyprávění. Zajímala se o to, jak lidé žijí, jak pracují, jaké mají starosti, jak se chovají, radují. V povídkách uplatňuje svou všestrannou znalost, kterou doplňují její zkušenosti. Její povídky vyrůstají na reálném, pravdivém základu, doplněny tvůrčí fantazií spisovatelky. Čtenář poznává postavy, krajinu, domácí prostředí, gesta, odívání apod. Spisovatelka nepatřila k umělcům, kteří si v díle odmyslí svou osobu, aby lépe pochopili objektivní realitu, naopak, s dílem se sžívala a tím lépe mohla vyjádřit své myšlenky. Když zpracovávala životní zkušenost za podpory umělecké fantazie, ověřovala si u lidí, neznalých námětu, zda působí věrohodně, skutečně.

Přestože hlavní postavy sledovaných povídek formovala spíše v situacích, odpovídajících romantickému uchopení námětu (člověk nucený popírat své pravé pohlaví v *Karle*, v kontextu dobového životního úzu výstřední hrdinka v *Divé Báře*), zaplnila svět kolem nich drobnými typy, které pokračují v jejím stěžejním tématu, upozornění na ideální (často lidový) typ "dobrého člověka". Výlučnost a všednodennost si tak v povídkách *Karla* a *Divá Bára* podávají ruce. V duchu *biedermaieru* jsou laděny povídky *Chudí lidé* a *Dobrý člověk*, jejichž hlavní hrdina je klidný jedinec, který ničím nevybočuje z dobové představy mravně ušlechtilého člověka, dobře se začleňuje do domácího prostředí. I v těchto povídkách však nalezneme romantické motivy.

Shrnutí

Bakalářská práce se zabývala pojetím „dobrého člověka“ v povídkách *Karla*, *Divá Bára*, *Chudí lidé* a *Dobry člověk*, spisovatelky Boženy Němcové. Hrdinky povídek, nesoucí motivy příznačné pro romantismus, *Karla* a *Divá Bára* se vymykají svou výjimečností a rysem jinakosti dobově obvyklé představě dobrého člověka. Příběhy *Chudí lidé* a *Dobry člověk* představují mravně ušlechtilého „dobrého člověka“, který zpravidla nenese neobvyklou vlastnost, nevybočuje tedy z řady venkovanů, je bez problémů do společenství lidí na venkově začleněn, odpovídá dobovým představám o tomto lidském typu. Dobry člověk se vyznačuje svými kladnými vlastnostmi, jako jsou skromnost, ryzí charakter, dobrotu, ochota pomoci druhým, věrnost, upřímná láska ke všemu živému. Autorka svou záměrnou idealizací dobrého člověka měla v úmyslu přispět ke zlepšení chování lidí a poměrů ve společnosti, které byly neradostné, a proto si vysnila člověka, v jehož společnosti by chtěla žít. Božena Němcová vytvořila nadčasové, velmi přínosné dílo, které hodnotíme nejen z hlediska uměleckého zpracování, především přináší poselství i dnešním lidem, aby nezapomínali, že mají být dobrosrdeční, upřímní, pokorní k zákonům lidského světa.

Summary

This bachelor thesis focused on “good people” in the short stories called *Karla*, *Divá Bára*, *Chudí lidé* and *Dobry člověk* written by Božena Němcová. The heroines of the stories, full of features typical for Romanism, *Karla* and *Divá Bára* are distinctive in their uniqueness and dissimilarity to the typical image of the “good person”. The stories called *Chudí lidé* and *Dobry člověk* describe completely moral “good people” that are not unique in any sense, fit perfectly to the society of villagers and are accepted by them, and that comply

with the then image of these characters. A “good person” has positive characteristics, such as modesty, genuine character, loyalty, goodness, he is ready to help and purely love everything. However, by describing a “good person”, the author did not want to make the behaviour of people and the unhappy social conditions better. She only dreamt a person with whom she would like to live. Božena Němcová created a timeless work that contributes to the literature and that is highly valued not only because of the stylistics but also because it brings a message to today’s people that they should not forget to be open-hearted, sincere, and obedient to the rules of human world.

Prameny

NĚMCOVÁ, Božena: *Divá Bára*. In: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. ISBN: 80-7106-477-7

NĚMCOVÁ, Božena: *Dobrý člověk*. In: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. ISBN: 80-7106-477-7

NĚMCOVÁ, Božena: *Chudí lidé*. In: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. ISBN: 80-7106-477-7

NĚMCOVÁ, Božena: *Karla*. In: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. ISBN: 80-7106-477-7

Literatura

Dějiny české literatury. 2, Literatura národního obrození / Red. svaz. Felix Vodička; autorský kol. Karel Dvořák... [et al.], 1. vydání. Praha: Odeon, 1959.

HODROVÁ, Daniela a kol: *Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století*. Praha: nakladatelství Torst, 2001. Vyd. 1. ISBN: 80-7215-140-1.

HRBATA, Zdeněk: *Romantismus a Čechy*. Jinočany: H&H, 1999. ISBN: 80-86022-58-7.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Příběh tajemného psaní*. Praha: Nakladatelství Akropolis, 2001. Vyd. 1. ISBN: 80-7304-015-8.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Božena Němcová. Příběhy- situace-obrazy*. Praha: Academia, 2007. 1. vyd. ISBN: 978-80-200-1574-7.

KUSÁKOVÁ, Lenka: Komentář. In: Němcová, Božena: *Povídky*. Praha: NLN, 2002. ISBN: 80-7106-477-7.

Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce. 3. Sv. I, M-Ř. M-O. 1. vyd. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3.

MACHAČOVÁ, Jana - MATĚJČEK, Jan: Společnost českých zemí a Božena Němcová (v ní a o ní). In: *Božena Němcová. Život- dílo- doba*. Česká Skalice: Muzeum B. N. v České Skalici, 2012. ISBN: 978-80-260-1597-0.

MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef a kol. : *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. 1. vyd. ISBN: 80-7185-669-X.

NÜNNING, Ansgar: *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host-vydavatelství, s.r.o., 2006. 1. vyd. ISBN: 80-7294-170-4.

OTRUBA, Mojmir: Božena Němcová. In: Němcová, Božena: *Divá Bára a jiné prózy*. Praha: Čs. spisovatel, 1983.

PEŘINA, Josef: Národopisné obrázky Boženy Němcové a črty Václava J. Menzela v Ost und West. In: *Božena Němcová. Život-dílo-doba*. Česká Skalice: Muzeum B. N. v České Skalici, 2012. ISBN: 978-80-260-1597-0

ŠALDA, F. X: Božena Němcová. In: *Duše a dílo*. Praha: Melantrich, 1947. Vyd. 5.

VLAŠÍN, Štěpán: *Slovník literární teorie*. Praha: Čs. spisovatel, 1984. 2. vyd.

VLČEK, Jaroslav: *Kapitoly z dějin české literatury*. Praha: Čs. spisovatel, 1952.

VŠETIČKA, František; PAVERA, Libor: *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 1. vyd. ISBN: 80-7182-124-1.

Klíčová slova

literární postava
typ dobrého člověka
povídky Boženy Němcové

Key Words

literary character
“good person“
short stories by Božena Němcová

Zkratky

B. N. - Božena Němcová

**Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1**

**Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list**

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				